

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TALMBERKOVÉ NA VLAŠIMI

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

Autor práce: Daniel Babka

Studijní obor: Historie – Bohemistika

Ročník: 3

2021

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním testu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 23. dubna 2021.

.....

Chtěl bych především poděkovat doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky při vzniku bakalářské práce. Velký dík patří pracovníkům Národního archivu Praha, Státního oblastního archivu Zámorsk a Státního okresního archivu Benešov za jejich ochotu a vstřícnost při zpřístupňování archivních materiálů v této nelehké době. V neposlední řadě bych rád poděkoval mé rodině a přátelům za jejich podporu během celého mého studia.

Obsah

Anotace	5
Annotation	6
1. Úvod.....	7
2. Geografické vymezení	12
3. Nejstarší dějiny rodu	13
4. Talmberská větev	19
5. Jankovská větev	22
6. Smilkovská větev	24
7. Vlašimská větev	26
7.1 Jiří z Talmberka	26
7.2 Fridrich z Talmberka.....	30
7.3 František Vilém z Talmberka.....	40
7.4 Jan František Kryštof z Talmberka	45
8. Jankovská odnož	55
9. Ratajská odnož.....	57
10. Závěr	62
11. Seznam pramenů a literatury	64
12. Seznam příloh	70
13. Přílohy.....	72

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na dějiny šlechtického rodu Talmberků, které doposud nebyly v české historiografii podrobněji zkoumány. Práce se především zaměřuje na životní osudy a veřejné působení představitelů vlašimské větve rodu, nejvyššího zemského komorníka Jiřího z Talmberka (asi 1570-1623), prezidenta apelačního soudu Fridricha z Talmberka († 1643), Františka Viléma z Talmberka († 1665) a třetího královéhradeckého biskupa Jana Františka Kryštofa z Talmberka (1644-1698) v kontextu událostí 17. století. Za vedlejší cíl si práce klade sledování vývoje majetkové základny rodu od konce 13. století do počátku 18. století.

Předkládaná bakalářská práce se opírá o studium odborné literatury a archivních pramenů uložených v Národním archivu Praha (Desky zemské větší, Stará manipulace), Státním oblastním archivu Zámrsk (Biskupský archiv Hradec Králové) a Státním okresním archivu Benešov (Archiv města Vlašim).

Annotation

The bachelor thesis is focused on the history of the noble family Talmberg. They were not researched properly in the Czech historiography. The work is mainly focused on life fates and public actions of Vlašim's tale. It is focused on the highest-ranking provincial chamberlain Jiří of Talmberg (approx. 1570-1623), the president of the Court of Appeal Fridrich of Talmberg († 1643), František Vilém of Talmberg († 1665) and 3rd královohradec bishop Jan František of Talmberg (1644-1698) in the context of events in the 17th century. The secondary aim is to follow the development of the property base of the family, from the end of 13th century to the beginning of 18th century.

Submitted bachelor thesis insists on the research of specialized publications and archive files, which are stored in the National Archive in Prague (Desky zemské větší, Stará manipulace), State Regional Archive in Zámorsk (Episcopal archive of Hradec Králové) and State District Archive in Benešov (Archive of the town of Vlašim).

1. Úvod

Práce se zaměřuje na dějiny českého šlechtického rodu Talmberků. Přestože jeho členové zastávali přední úřady v Království českém a patřili k podporovatelům císařské politiky, nebyla jim dosud v české historiografii věnována pozornost. Proto si tato bakalářská práce klade za cíl zmapovat dějiny rodu od nejstaršího doloženého předka až po úmrtí posledního mužského příslušníka.

V první části práce je krátce představena krajina, ve které Talmberkové žili, a nastíněn její vývoj. Poté se věnují prapředku rodu Hroznatovi z Úžic, založení rodového hradu Talmberka a vývoji šlechtické rodiny do vrcholného středověku, kdy došlo k rozštěpení rodu na několik větví.

V druhé etapě bakalářské větve se zaměřují na vlašimskou větev rodu, konkrétně na životní osudy a veřejné působení hlavních představitelů této větve, jimiž byl nejvyšší zemský komorník Jiří z Talmberka, prezident apelačního soudu Fridrich z Talmberka, František Vilém z Talmberka a třetí královéhradecký biskup Jan František Kryštof z Talmberka, a jejich zasazení do kontextu českých dějin 17. století. Dále je zde pojednáno o majetkové základně a posledních generacích rodiny.

O rodu Talmberků dosud nevznikla žádná ucelená vědecká práce. Základní informace o Talmbercích jsou roztroušeny na stránkách místopisných prací Antonína Norberta Vlasáka, který je vydával v sedmdesátých letech 19. století v rámci ediční řady *Bibliotéka místních dějepiscův pro školu a dům*. Dalším informačním zdrojem pro tuto práci bylo dosud nepřekonané genealogicko-topografické dílo Augusta Sedláčka *Hrady, zámky a tvrze Království českého* vycházející v letech 1882-1927. Bohužel velkým nedostatkem této práce je nedostatečný a mnohdy nevěrohodný poznámkový aparát sloužící k ověření pramenných zdrojů. Nedocenitelnými pomocníky k proniknutí mentality aristokracie na počátku raného novověku jsou díla od Petra Matěje¹ a kolektivní syntéza od Václava Bůžka, Josefa Hrdličky, Pavla Krále a Zdeňka Vybírala.² Při popisu základní odborné literatury je vhodné se zmínit o vývoj historického bádání o dějinách šlechty.

Kořeny vědeckého bádání o dějinách šlechty sahají v českých zemích až na počátek novověku. Podmět k sestavení rodové historie v podobě genealogických spisů

---

¹ Petr MAŤEJ, *Svět české aristokracie*, Praha 2004.

² Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha–Litomyšl 2002.

dali sami urozenci, kteří k tomu měli ryze praktické důvody. Právě na přelomu 16. a 17. století docházelo k biologickému vyčerpání a vymírání některých šlechtických rodin.³ Proto měla tato historická díla zachytit příbuzenské vztahy mezi jednotlivými větvemi a rodinami, a předejít tak blízce spřízněným sňatkům. Zároveň měly spisy pozvednout rodovou prestiž, oslavit hrdinské skutky předků a ukázat původ rodu na základě starých rodových pověstí.⁴ V jihočeském prostředí byl klasickým tvůrcem šlechtických genealogických děl Václav Březan.⁵ Hlavně moravské šlechtě se ve svých spisech věnoval Bartoloměj Paprocký z Hlohol.⁶

Ovšem začátky skutečného vědeckého výzkumu o dějinách šlechty spadají do poloviny 19. století. Stěžejním dílem doby jsou jistě *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě* od Františka Palackého. Ačkoli se Palacký přátelil s příslušníky české aristokracie, dílo šlechtický stav příliš nevelebí. Palacký obvinil středověkou šlechtu Království českého ze sobectví a útlaku poddaných, když po nich požadovali dávky za propůjčenou půdu, kterou obhospodařovali. Podobný vztah k české šlechtě zaujali i ostatní historici druhé poloviny 19. století. Přesto dokázali, stejně tak jako Palacký, nezaujatě vyzdvihnout takové urozence, kteří byli vynikajícími státníky, diplomaty či vojevůdci a svými skutky se zapsali do dějin země.⁷ V tomto období se věnoval historii aristokracie ještě Antonín Gindely,⁸ Antonín Rezek⁹ a Václav Vladivoj Tomek.¹⁰

Na počátku 20. století došlo k značné proměně historického bádání a přílivu nových přístupů. Od popisů politických událostí se zájem přenesl na společenské a hospodářské dějiny. To se projevilo i v práci Josefa Kalouska, známého editora *Řádů selských instrukcí hospodářských*. Přelom v dějinách hospodaření šlechty způsobila práce Josefa Pekaře *Kniha o Kosti*, která se zabývala hospodářským chodem černínského panství Kost v 17. století.¹¹ Pekař ve své práci využil dosud historiky málo využívané

---

³ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 10-11. Na počátku 17. století došlo k vymření pánů z Hradce, Rožmberků, Smiřických ze Smiřic, Pernštejnů atd.

⁴ U Rožmberků se zachovala pověst o rozdělení erbovního znamení růže v různých barevných mutacích mezi syny bájného praotce Vítka z Prčice; P. MAŤA, *Svět*, s. 95.

⁵ Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.

⁶ Jan VODIČKA (ed.), *Bartoloměj Paprocký z Hlohol, Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, Ostrava 1993.

⁷ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 13.

⁸ Antonín GINDELY, *Dějiny českého povstání léta 1618 I-IV*, Praha 1870-1880.

⁹ Antonín REZEK, *Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce třicetileté války (1627-1648)*, Praha 1890.

¹⁰ Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy I-XII*, Praha 1855-1901.

¹¹ Josef PEKAŘ, *Kniha o Kosti. Kus české historie*, Praha 1998.

prameny, jako byly urbáře, gruntovnice, účty, katastry, a nově je interpretoval. Rovněž se zvedal zájem o období baroka, jejímž hlavním propagátorem byl Zdeněk Kalista.¹²

Historické bádání o šlechtě se v první polovině 20. století neslo v duchu politicko-hospodářských dějin. Tento vývoj byl přerván událostmi z roku 1948, kdy byla nastolena komunistická diktatura a byla omezena mimo jiné i svoboda projevu a bádání. Pohled na urozence se zásadně proměnil. Nástup totality pocítli i potomci českých aristokratických rodů, kteří byli nuceni opustit sídla svých předků. Dle komunistické ideologie byla šlechta označena nálepkou sobecké vrstvy, která utlačovala poddaný lid na venkově.¹³ Přesto historický výzkum pokračoval i za cenu menších či větších ústupků vládnoucí vrstvě pod taktovkou historiků Josefa Janáčka,¹⁴ Františka Kafky,¹⁵ Aloise Míky, Josefa Polišínského¹⁶ a Josefa Války, který se specializoval na dějiny Moravy. Janáčkovým největším přínosem byla popularizace dějin. Díky své mimořádné literární schopnosti se stal vynikajícím vypravěčem velkých historických postav.¹⁷ Kafka zase ve svém díle *Zlatý věk růží* dokázal vylíčit na pozadí politické činnosti Rožmberků a pánů z Hradce neobyčejně pestrý obraz jihočeské krajiny, jejíž duchovní ráz výrazně ovlivnili svou kulturní činností urození erbu pětিলisté růže. Polišínský přinesl nový pohled na vývoj české šlechty v kontextu a na pozadí mezinárodních vztahů první poloviny 17. věku. Zároveň ukázal, že se dějiny neodehrávají jen ve vztazích mezi velkými politickými celky, ale i v regionech, ba dokonce na jednom panství. Válka ve svých dílech předestřel unikátní obraz na místo aristokracie v politických dějinách. Na šlechtický stav nahlížel prostřednictvím kulturněhistorických souvislostí a symbolicky vyjádřených kategorií myšlení dané doby.¹⁸

Na konci osmdesátých let a v devadesátých letech 20. století se s uvolněním společenských poměrů českým historikům otevřela cesta do západní Evropy, odkud mohli čerpat nové přístupy historického bádání. Vzniklo mnoho děl pojednávajících nejen o šlechtě raného novověku, ale i o dějinách každodennosti šlechty a dějinách

---

¹² Zdeněk KALISTA, *České baroko*, Praha 1941; Týž, *Tvář baroka. Poznámky, které zabloudily na okraj života, skicář problémů a odpovědí*, Praha 1990.

¹³ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 19.

¹⁴ Josef JANÁČEK, *Albrecht z Valdštejna a Cheb*, Cheb 1990.

¹⁵ František KAFKA, *Zlatý věk Růží. Kus české historie 16. století*, Praha 1993.

¹⁶ Josef POLIŠENSKÝ, *Třicetiletá válka a český národ*, Praha 1960; Týž, *Třicetiletá válka a evropské krize 17. století*, Praha 1970.

¹⁷ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 24.

¹⁸ Tamtéž, s. 21, 23.

šlechtických rezidencí. Pod vlivem gender studies začaly vznikat studie o šlechticích.¹⁹ Václav Bůžek vydal své poznatky o nižší šlechtě²⁰ a na konci devadesátých let publikoval Josef Petráň své stěžejní dílo *Dějiny hmotné kultury*, bez kterého se dnes neobejde žádný historik zabývající se dějinami každodennosti raného novověku. Na počátku 21. století navázali na výzkum dějin každodennosti raně novověké šlechty historici z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.²¹

I přes všechny nové přístupy historického bádání nacházejí moderně pojaté dějiny rodu ve šlechtickém bádání své opodstatnění i dnes.²² V posledních dvaceti letech vznikly různě kvalitní práce o rodech Rožmberků,²³ pánů z Hradce,²⁴ Lobkoviců,²⁵ Šternberků,²⁶ Pernštejnů,²⁷ Chotků,²⁸ Smiřických²⁹ nebo zejména Valdštejnů.³⁰ Pozornosti se dostalo i menším šlechtickým rodům v rámci ediční řady *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska* vydávané prostřednictvím Nakladatelství Lidové noviny.³¹ Podobnou práci si bezesporu zaslouží i rod pánů z Talmberka.

---

¹⁹ Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016.

²⁰ Václav BŮŽEK, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995; Týž, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996.

²¹ Pavel KRÁL, *Smrt a pohřby české šlechty v raném novověku*, České Budějovice 2004; Josef HRDLIČKA, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000. Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Rostislav SMÍŠEK, *Symbolické jednání v kultuře raného novověku*, Praha 2019.

²² V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 12.

²³ Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, Praha 1989; Václav BŮŽEK, *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.

²⁴ Václav BŮŽEK a kol., *Opera historica 6. Poslední páni z Hradce*, 1998.

²⁵ Stanislav KASÍK – Petr MAŠEK – Marie MŽYKOVÁ, *Lobkovicové, dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002, s. 108.

²⁶ Zdeněk POKLUDA, *Moravští Šternberkové. Panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012 (= *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska* 10).

²⁷ Petr VOREL, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 2012².

²⁸ Ivo CERMAN, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008 (= *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska* 7).

²⁹ Jaroslav ČECHURA – Veronika KUCROVÁ – Zuzana VLASÁKOVÁ, *Smiřičtí. Krátké dějiny úspěšného rodu*, Praha 2018 (= *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska* 16).

³⁰ Jíří HRBEK, *Barokní Valdštejnové v Čechách*, Praha 2013; Týž, *Proměny valdštejnské reprezentace. Symbolické sítě valdštejnského rodu v 17. a 18. století*, Praha 2015.

³¹ Hana PÁTKOVÁ – Tomáš VELÍMSKÝ, *Hrabišici. Pánové z Rýzmburka*, Praha 2002 (= *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska* 1); Hana PÁTKOVÁ – Jan URBAN, *Lichtenburkové. Vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003 (= *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska*

Velkou překážkou v bádání je fakt, že nikdy nebyl utvořen rodinný archiv Talmberků, a archiválie jsou tak rozesety nejenom po archivech České republiky, ale i v Rakousku. Pramennou základnu mi tak poskytl zejména fond *Stará manipulace* v Národním archivu Praha, kde je uložena část písemností členů rodu. Cenným zdrojem informací byly také desky zemské větší obsahující zápisy o převodech a koupích talmberského majetku. Kvaterny rovněž obsahovaly kšafy některých členů rodu. Při dalším pátrání bylo nutné nahlédnout i do archivů měst a obcí, které Talmberkům patřily. Tyto fondy alespoň nabídly privilegia vydaná talmberskou vrchností. Cenným zdrojem poznání se pro osobu biskupa Jana Františka Kryštofa z Talmberka ukázal být fond *Biskupského archivu Hradce Králové* uložený ve Státním oblastním archivu Zámorsk. Další písemnosti s talmberskou tematikou se nacházejí v *Rodinném archivu Auersperků* v Rakouském státním archivu ve Vídni, kam byly přivezeny na konci 19. století z Vlašimi. Rovněž se zde nachází četná korespondence Talmberků se členy rodu Harrachů. Vzhledem k nastalé epidemiologické situaci bohužel nebylo možné tyto archiválie prozkoumat.

---

2); Tomáš BALETKA, *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 3); Karel MÜLLER – David PAPAJÍK, *Páni ze Sovince. Dějiny rodu moravských sudích*, Praha 2005 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 4); Peter FUTÁK – Miroslav PLAČEK, *Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 5); Ondřej FELCMAN a kol., *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 6); David PAPAJÍK, *Švábenicové. Velcí kolonizátoři a jejich následovníci*, Praha 2009 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 8); Miroslav SVOBODA, *Páni ze Strakonice. Vládci Prácheňska a dobrodinci johanitů*, Praha 2010 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 9); Tomáš VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojsína. Rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže*, Praha-Ústí nad Labem 2013 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 11); Vilém KNOLL, *Páni z Velhartic. Měli duši zvláštní, trochu drsná zdála se*, Praha 2015 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 13); Anna KUBÍKOVÁ, *Eggenberkové. Z bankéřské lavice na knížecí stolec*, Praha 2016 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 14).

2. Geografické vymezení

Panství talmberského rodu se rozprostírala v malebné kopcovité krajině Posázaví a Podblanicka. Tento kus země, obdařený členitým terénem, nikdy neoplýval úrodnou půdou či bohatstvím. Ještě před 90 lety se ve zdejší krajině pronášelo přísloví „*odkud je vidět Blaník, tam je bída*“. Střední Posázaví patřilo v historii k chudě osídleným oblastem. Až do 11. století bylo osídlení pouze ostrůvkovité. Většina kraje byla porostlá lesy, kterými byly jen zřídka prošlapány stezky místního významu. Obdobná situace byla i v severním Podblanicku. Obě teritoria patřila do Kouřimského kraje.

Do začátku třicetileté války se ve zdejší krajině vyskytovalo velké množství drobných šlechtických rodů a s tím spojená existence jejich sídel – dvorců a tvrzí. Těch se do dnešních dnů dochovalo velmi málo. Buď zanikly během třicetileté války, nebo byly zcela přestavěny. S Podblanicem se navíc pojí fenomén svobodníků, tedy lidí poddaných přímo králi, kteří měli osobní i majetkovou svobodu. Velká koncentrace svobodníků byla nejspíše zapříčiněna charakterem krajiny, tvrdými povětrnostními podmínkami a neúrodnou půdou. To způsobovalo zaostávání zemědělství, proto zde ani nevznikla rozsáhlá dominia jako například v úrodnějších jižních Čechách. Navíc se v celé oblasti nacházela pouze malá poddanská města a řídká síť komunikací, což statkům neumožňovalo odbyt a rozvoj.

Třicetiletá válka se tímto krajem doslova prohnila jako velká voda. Mnohá města a vesnice byly několikrát vypáleny. Nejprve během řádění císařských vojsk po bitvě na Bílé hoře, následně bylo dílo zkázy dokonáno po bitvě u Jankova. Selské usedlosti pustly a lány polí ležely ladem. Docházelo k zániku drobných šlechtických rodů a svobodnictví, a díky tomu mohla vzniknout scelená panství.³² Také proto v této kruté době hvězda rodu Talmbereků vystoupala do nejvyšších pater zemské politiky.

---

³² V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 55.

3. Nejstarší dějiny rodu

Nejstaršího doloženého předka Talmberků, jímž byl Hroznata z Úžic, by bylo možné nalézt v době, kdy v Čechách vládly zmatky a neklid spojený s poručnickou vládou Oty Braniborského, který držel v zajetí malého Václava II. a roku 1283 ho na výzvu šlechty vrátil zpět do Čech. V této době se u královského dvora prosadila skupina vedená Ojípem z Lomnice a Závišem z Falkenštejna. Aby si pojistil vliv na mladého českého krále, se Záviš oženil s královnou matkou Kunhutou, vdovou po Přemyslu Otakarovi II. Ke stoupencům této skupiny patřily kromě s nimi spřízněných a mocných Vítkovců ještě další postavy. Jednou z nich byl i do té doby neznámý Hroznata z Úžic.³³

O Hroznatových předcích ani i o jeho mládí není známo téměř nic. Poprvé vystupuje z pramenů roku 1284, kdy mu podle odhadů muselo být okolo čtyřiceti let, neboť již o dva roky později svědčil jeho dospělý syn Arnošt na jedné listině vydané v Brně. Podle otisku pečeti, který se dochoval, a také dosavadního historického bádání Hroznata pocházel ze starého rozvětveného rodu pánů z Kounic, konkrétně z jedné větve sídlící na dřevěném opevněném dvorci s tribunovým románským kostelem v posázavských Úžicích. Již František Palacký se snažil sestavit genealogii tohoto rodu, avšak mylně určil Hroznatu z Úžic za syna Beneše z Choustníka. Tuto chybu následně přejímali i další historici.³⁴

Hroznata se výhodně oženil se sestrou samotného Záviše z Falkenštejna. Díky podpoře Závišových plánů a blízkému příbuzenskému vztahu získal spolu se svými syny významné postavení u královského dvora. Do konce roku 1284 obdržel vlivný úřad purkrabího Pražského hradu.³⁵ S touto funkcí se stal především správcem a velitelem posádky královského sídla, ale také zámožným člověkem, a to především díky ziskům, které z tohoto úřadu plynuly. Hroznata byl purkrabím až do roku 1288, kdy zprostředkoval spolu se zástupci pražských měšťanů mír mezi pražským biskupem Tobiášem z Bechyně a šlechtici, kteří páchali škody na biskupových statcích.³⁶

---

³³ O Václavu II. a jeho době psali Dana DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, *Václav II. a jeho dvůr*, in: Klára Benešová (ed.), *Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský – 1310*, Praha 2010, s. 364-370; Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Václav II. Král český a polský*, Praha 2007 (= Velké postavy českých dějin 7); Jan LIBOR, *Václav II. Král na stříbrném trůnu*, Praha 2015; Josef ŽEMLIČKA, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986.

³⁴ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě. Od roku 1125 do 1253*, Praha 1854, s. 482.

³⁵ J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 162.

³⁶ Vojtěch VANĚK, *Hroznata z Úžic*, Sázavsko. Historie – Tradice – Současnost 7, 2000, s. 14-21, zde s. 16.

V téže době nechal Hroznata na svých statecích nedaleko Úžic vystavět nový hrad. Ten dostal podle tehdejší módy poněmčený název Tallenberg.³⁷ Název měl být údajně odvozen od středoněmeckého slova Talle, což česky znamenalo kavka. Složeninu je tedy možné přeložit jako Kavčí hora.³⁸

Zlaté časy pro Hroznatu však velmi brzy skončily. Mocný přímluvce Závíš z Falkenštejna upadl po smrti královny Kunhuty v nemilost. Závíše se v té době snažil zbavit jeho bývalý spojenec Rudolf Habsburský, který se obával jeho nevypočitatelnosti a choutek po české královské koruně. I u královského dvora sílily hlasy hovořící v Závíšův neprospěch. Jeho předním odpůrcem byl biskup Tobiáš z Bechyně a další církevní hodnostáři.³⁹ Nakonec mladý král Václav II. obvinil Závíše ze zrady a úkladů proti králi, zajal ho a uvěznil. Nedlouho poté se zdvihl domácí odboj, k němuž se připojili Vítkovci v čele se Závíšovým bratrem Vítkem a další jeho spojenci spolu s Hroznatovou rodinou. Syn Budivoj s ozbrojenci svého otce vyplenil ves u Trhového Štěpánova patřící biskupovi Tobiášovi, který byl považován za duši celého spiknutí proti Závíšovi. V té době jiný Hroznatův příbuzný, jímž byl jeho zeť Ondřej z Říčan, zaútočil na další biskupovy majetky u Českého Brodu. Za tyto činy byl Hroznata odstraněn z purkrabského úřadu a 10. ledna 1289 nahrazen svým sousedem Zdislavem ze Šternberka. Během domácí války Hroznata se svými syny přepadl biskupovy služebníky a poddané na cestě mezi Benešovem a Prahou. Biskup Tobiáš z Bechyně si pak králi stěžoval, že Hroznatovi synové tyto lidi přepadli, oloupili o koně a mnohé jiné věci, a nikoho nešetříce, některé odvěkli do zajetí, jiné pak nechali ležet polomrtvé na cestě.⁴⁰ Dále měli spolu se Závíšovým bratrem Vítkem vypálit biskupská městečka Pelhřimov⁴¹ a Týn nad Vltavou spolu se sedmi vesnicemi v okolí.⁴²

Nejspíše na počátku roku 1290 se král Václav pokoušel dojednat mír s odbojnými šlechtici. Sama královna Guta s biskupem Tobiášem vydala listy, které jim měly zaručit

---

³⁷ František Augustin SLAVÍK, *Dějiny města Vlašimě a jeho statku*, Tábor 1889, s. 180. Název hradu i jméno rodu se vyskytuje v různých variantách jako Talmberk, Talmberg, Talenberk, Thalenberg či Tallenberg.

³⁸ Marek RUBEŠ, *Hrad Talmberk*, Plzeň 2019 (= Zapomenuté hrady, tvrze a místa 49), s. 10.

³⁹ J. ŽEMLIČKA, *Století*, s. 163-167.

⁴⁰ Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně 1276-1296*, Praha 1903, s. 149.

⁴¹ Josef DOBIÁŠ, *Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí I. Doba předhusitská*, Pelhřimov 1927, s. 107-108.

⁴² Josef SAKAŘ, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí I. Do zániku hradu Týna r. 1698*, Týn nad Vltavou 1935, s. 12.

bezpečnou cestu do Prahy. Někteří šlechtici na nabídku míru opravdu slyšeli, a tak Hroznata s Vítkem zůstali ve svém odboji sami. Král už chtěl skoncovat s odbojem jednou provždy, proto zvolil vojenskou cestu. Václavovi poskytl vojenskou pomoc jeho tchán, římský král Rudolf Habsburský. Vedením nad těmito vojsky, jež dorazila do Prahy už v dubnu téhož roku, byl pověřen nevlastní králův bratr Mikuláš Opavský. Ten začal okamžitě dobývat královské hrady obsazené Závišovými stoupenci. Nakonec oblehl i hrad Hlubokou, kde se opevnili Závišovi bratři v čele s Vítkem. Bratři nechtěli vydat hrad, a tak Mikuláš Opavský dal na hlubockém předhradí před zřezky obránců hradu 24. srpna roku 1290 popravít Záviše z Falkenštejna. Vítek poté už další odpor nekladl. Není možné vyloučit, že královská vojska oblehla i Hroznatova sídla v Posázaví. Nejspíše při tomto tažení byla zničena tvrz Hradiště, kterou již prameny po roce 1291 nezmiňují.⁴³

Hroznata z Úžic byl i se svými syny Arnoštem, Heřmanem, Jencem, Závišem a Budivojem poražen, a následně byli všichni tvrdě potrestáni. Roku 1291 jim zemský soud za přítomnosti krále zkonfiskoval veškerý majetek. Většinu vesnic v okolí Talmberka, Ratají nad Sázavou a Úžic získal za své věrné služby králi a utržené škody na majetku biskup Tobiáš z Bechyně.⁴⁴

Z dochovaných listin z let 1291 až 1295, které se týkaly konfiskace majetku, je možno poskládat obraz Hroznatova pozemkového majetku. V listinách se totiž dochoval seznam s názvy vesnic a městeček,⁴⁵ které Hroznatovi patřily. Hroznata pravděpodobně plánoval rozdělit rodový majetek mezi své syny. Stihl tak učinit pouze v případě Heřmana, jemuž oddělil Rataje nad Sázavou, díly ve vsích Úžice a Leděčko a vesnice Smilovice a Mirošovice. O dalších osudech Hroznatových synů po propadnutí majetku prameny mlčí.

Za přímého zakladatele talmberského rodu je považován Vilém, který se začal psát jako „*pán z Talmberka*“.⁴⁶ Připomíná se roku 1297 jako přisedící zemského soudu. Vilém musel být patrně Hroznatův bližší příbuzný. Někde je uváděn jako syn, ale autoři novějších publikací se kloní k názoru, že to byl spíše jeho synovec. Vilém se

---

⁴³ J. B. NOVÁK (ed.), *Formulář*, s. 19.

⁴⁴ Jan HEŘMAN, *Z ikonografie středního Posázaví*, Vlašim 2009, s. 69.

⁴⁵ Jedná se o Rataje (dnes Rataje nad Sázavou), Ledče (dnes Leděčko), Smilovice, Mirošovice, Hradiště, Malovidy, Ježovice, Kozojedy, Moštice (zaniklá ves), Chrátná, Smrk, Boštice, Milotice a Nespěrice (dnes Staré Nespěrice). Některé vesnice se dají těžko lokalizovat, například Běřice, Voděrady, Habřina, Písek, Dlouhý Most a Lhota.

⁴⁶ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 180.

zřejmě nezapojil do odboje proti králi a jako jediný z rodu ušel ztrátě majetku z roku 1291.

V téže době pobýval na Talmberku jistý Arnošt, jehož August Sedláček a František Beneš označili jako Hroznatova syna. Ten měl posléze získat v držení tvrz Černčice. Právě v sadě pod touto tvrzí bylo roku 1860 nalezeno pečetidlo s nápisem v majuskule *Sigillum Arnusti de Tallenberc*. Tento Arnošt později také držel městečko Kácov v Posázaví, podle kterého se začali jeho potomci psát jako Černčičtí z Kácova. Jistý pocit sounáležitosti s rodem Talmberků u nich ještě nějaký čas přetrvával, protože ještě v roce 1355, kdy bratři Jan a Vilém podávali kněze k černčickému kostelu, se nazývali pány z Talmberka, ačkoli se už častěji psali podle Černčic.⁴⁷

Každopádně Vilém získal k užívání Hroznatův erb. Toto erbovní znamení se skládalo ze dvou stříbrných leknínových listů vyrůstajících ze společného kořene v červeném poli. Nad helmicí byla koruna, ze které vyrůstají dvě křídla, jedno červené a druhé žluté. Na křídlech byla opět zobrazena lekna.⁴⁸ Tento erb měli Talmberkové společný s pány z Kounic, od kterých vzešly další rody a také užívaly jejich znamení. Byli to smečanští Bořitové z Martinic, Rychnovští z Rychnova, Jilemničtí z Újezdce a Černčičtí z Kácova.

O původu tohoto starobylého erbovního znamení se zachovala rodová pověst zachycená Bartolomějem Paprockým z Hlohov: *„Někdy ve věku pohanském za panování oněch válečných knížat a králů slovanských, když táhly vojska veliká proti nepřátelům svým, smělý a slavný účinek jednoho předka rodu toho spatřen jest, neb dotčení houfové přivedeni jsouce k bahnům přehlubokým, očekávali s hejtmany svými rozmejšlejícími, jakým způsobem a kudy by mohli přes ty bahniště přejíti. Tot, vybral se jeden na koni, kterýž jsouc vůdcím vojska skrz ty bahna, nejprve do nich s koněm vskočil, a dosahujíc nad nimi, z cesty sjel, takové byliny, jakáž v erbu namalována jest, s velikým nebezpečenstvím s štěstím (neb několikráte ledva se z bahna dobyl) projel sem i tam ty místa bahnivá, nalezna průchod všemu vojsku dosti bezpečný. Když se pak zase navracoval k hejtmanu neb knížeti svému na první stranu brodu toho, držel v ruce dotčené lekna, a z té příčiny budoucí památku skutku dovedeného tím znamením rytířským,*

---

⁴⁷ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého XII*, Praha 1900, s. 60. Rodem Černčických se zabýval Marek STARÝ, *Rod pánů Černčických z Kácova v 16. století*, Východočeský sborník historický 13, 2006, s. 19-62, a František BENEŠ, *Dějiny městečka Kácova nad Sázavou*, Hlasy od Želivky a Sázavy 42, 1928, s. 42-102.

⁴⁸ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 181.

*totiž předpověděným leknem, okrášlen jest a mimo to hodnými dary ctěn“.*⁴⁹ František Menčík se domníval, že tato pověst vznikla již ve středověku a vyrostla z dřívější tradice, jež vztahovala vznik mnoha erbů k bitvě u Milána roku 1158.⁵⁰ K jinému závěru došla Irena Hrabětová, která tvrdí, že si tuto pověst Bartoloměj Paprocký sám vymyslel, protože oproti jiným pověstem v jeho knize *Diadochus* z roku 1602 neuvedl, odkud ji převzal. Pozoruhodné je také to, že pověst uvedl pouze v této knize. V jeho dalším díle, jímž bylo *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, vydané roku 1593, kde se rovněž věnoval šlechtickým rodům, už tato pověst uvedena není.⁵¹

Za Vilémovy syny je možné považovat Diviše a Nezamysla. Diviš vystupuje z pramenů roku 1316. Oba bratři se pak připomínají k roku 1336. Starší Nezamysl, který byl vlastníkem hradu, směnil v dubnu téhož roku majetek s opatem sázavského kláštera Příbyslavem. Šlo o pole pod hradem za pozemky ve vsi Mrchojedy, které patřily klášteru.⁵²

Další genealogické vztahy nelze přesně vyjádřit pro složité rozrody Talmberků a nedostatek písemných pramenů. V letech 1357 až 1374 je ve zbytcích desek zemských uváděn jistý Ješek (Jan) z Talmberka a následně i Vilém z Talmberka (1357-1382). Tento Jan byl uváděn při podání nového kněze do Krsovic.⁵³

Kolem roku 1389 na Talmberku sídlil Diviš z Talmberka, který měl spory s Havlem Medkem z Valdeka. Podstatu sporu ale prameny neuvádějí. Havel Medek se svým bratrem Vilémem nakonec Talmberk oblehli a po dobytí hradu Diviše zajali a uvěznil. Hrad poté vlastnil sedm let (1391-1397) a nechával se podle něho titulovat jako Medek z Talmberka. Posléze byl prohlášen za rušitele míru a zemského škůdce a byl pohnán před zemský soud do Prahy. Tam se ale Havel Medek nedostavil, a tak při prohrál. Soud Medkovi uložil, aby Diviše propustil, hrad mu navrátil a opravil škody, které na něm způsobil.⁵⁴

---

⁴⁹ Bartoloměj PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, *Diadochus, to jest posloupnost knížat a králů českých, biskupů a arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného království českého, to jest panského, rytířského a městského*, Praha 1602, O stavu panském s. 284.

⁵⁰ Irena HRABĚTOVÁ, *Erbovní pověsti v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohola*, Brno 1992, s 96-97.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² A. SEDLÁČEK, *Hrady XII*, s. 61.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ J. HEŘMAN, *Z ikonografie*, s. 70.

V září 1400 Diviš z Talmberka působil ve funkci purkrabího Pražského hradu a nechal zapsat své manželce Štěpánce věno na Talmberku. Také odprodal některé své statky klášteru sv. Prokopa a klášteru sv. Anny, kde mezi řádovými sestrami roku 1419 pobývala jeho příbuzná Žofka z Talmberka.⁵⁵ Diviš dal rozbořený hrad opravit a po dokončení roku 1414 opět na Talmberk přesídlil. Ve stejné době byl Diviš připomínán jako patron kostela v Úžicích.

Je ovšem otázka, zda zmiňovaný Diviš z Talmberka je totožný s Divišem z Talmberka a Miličina, který se vynořuje z pramenů v přibližně stejné době, tedy od osmdesátých let 14. století do roku 1413. Vzhledem k tomu, že Diviš z Talmberka a z Miličina působil ve službách Rožmberků jako purkrabí,⁵⁶ a Diviš z Talmberka ve službách Václava IV., je pravděpodobné, že se jednalo o dvě různé osoby.⁵⁷ Každopádně s jejich osobami došlo k dělení rodu na větev talmberskou a jankovskou.

---

⁵⁵ M. RUBEŠ, *Hrad*, s. 14.

⁵⁶ Robert ŠIMŮNEK, *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472*, Praha 2005, s. 47.

⁵⁷ M. RUBEŠ, *Hrad*, s. 14.

4. Talmberská větev

O talmberské větvi rodu pánů z Talmberka se dochovalo jen minimum informací. Je známo, že dalším majitelem hradu Talmberka se roku 1417 stal Divišův syn Oldřich. O něm je k dispozici velmi málo zpráv. S jistotou je možné říci, že podával kněze ke kostelu v Úžicích a minimálně se dvakrát oženil, protože jeho syn Hynek z Talmberka si roku 1437 „*macechu svou přivedl s věnem na hrad Talmberk s panstvím*“.⁵⁸

O dalších osudech hradu dochované prameny pro následujících sto let mlčí. V první polovině 15. století došlo k opětovnému rozvětvení rodu Talmberků, z nichž mnozí jedinci neměli k hradu žádná práva a sídlili na jiných sídlech v okolí. K nim se řadí Prokop z Talmberka, který se roku 1421 zúčastnil čáslavského sněmu, nebo Vítek z Talmberka, jenž roku 1440 pečetil zápis landfrýdu východočeských krajů. O osm let později se Vítek zapojil do dobývání Prahy Jiřím z Poděbrad a vlastnil Slatiňany, Kochánovice a Trpíšov na Chrudimsku.⁵⁹

Hrad pak nejspíše držel Diviš z Talmberka. Ten je uváděn v pramenech v letech 1444 až 1463. Roku 1453 se stal poručníkem nezletilých sirotek po Vítkovi a Matoušovi z Talmberka.⁶⁰ Po Divišovi zdělila hrad jeho dcera Ofka. Místo ní spravoval panství Štěpán z Talmberka, který se stal roku 1460 poručníkem jejích dětí. V této době docházelo v Posázaví k četným vojenským akcím, při nichž Jiřík z Poděbrad likvidoval pevnosti vůdce Zelenohorské jednoty Zdeňka ze Šternberka. Každopádně tehdy Talmberkové přišli o svůj rodový hrad, jehož dalším doloženým majitelem byl roku 1473 Bedřich Ojír z Očedělic.⁶¹

Za husitských válek i v pohusitské době zůstali Talmberkové věrní katolické víře. Mnozí členové se vydali na církevní dráhu a zastávali významné úřady. Pavel z Miličina a Talmberka († 1450) se postupně vypracoval z kanovníka metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze přes olomouckého kanovníka až na probošta svatovítské kapituly. Nakonec jej 3. října 1434 olomoucká kapitula zvolila 31. olomouckým biskupem. Během svého episkopátu se zúčastnil brněnských i jihlavských jednání, na nichž byla formulována konečná podoba basilejských kompaktát.⁶² Biskup Pavel byl zprvu jejich velkým odpůrcem. Během jednání o kompaktáta se spolu s dalšími moravskými preláty stavěl

---

⁵⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady XII*, s. 61.

⁵⁹ A. SEDLÁČEK, *Z Talmberka*, Ottův slovník naučný 25, Praha 1906, s. 57-59, zde 57.

⁶⁰ J. HEŘMAN, *Z ikonografie*, s. 70.

⁶¹ M. RUBEŠ, *Hrad*, s. 15.

⁶² Milan M. BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 231.

jednoznačně proti, ale nakonec kompaktáta přijal. Za náhlou změnou názoru stály bezpochyby ústupky císaře Zikmunda, které jsou dnes známé pouze zčásti. Nejspíše se jednalo o koupi panství Hukvaldy, které původně patřilo olomouckému biskupství, ale za husitských válek bylo uchváčeno Janem Tovačovským. Zikmund se nabídl, že by panství navrátil zpět biskupství, kdyby se Pavel z Miličína vyslovil pro přijetí kompaktát. K navrácení Hukvald již nikdy nedošlo. Schválením kompaktát se biskup vystavil značné kritice olomouckého diecézního duchovenstva. Své stanovisko obhajoval tvrzením, že se jednalo o nutný ústupek k ukončení válek a dosažení dohody nebylo pro katolickou církev až tak nevýhodné, neboť utrakvistům bylo povoleno pouze laické přijímání z kalicha, zatímco veškerá církevní správa utrakvistických kleriků na Moravě spadala pod působnost olomouckého biskupa.⁶³

Správu utrakvistů, vedenou Pavlem z Miličína, provázely neustálé komplikace a spory, protože biskup se kompaktáty moc neřídil a dle stížností nebyl ochoten podávat lidu eucharistii pod obojí způsobou ani světit utrakvistické kněze. Stávající husitští duchovní byli neustále podrobováni kontrole, zda nepřekračují meze povolené kompaktáty, a často byli postihováni církevními tresty.⁶⁴

Biskup Pavel vedl roku 1438 korunovační ceremoniál nového českého krále Albrechta Habsburského. Po skončení husitských válek se snažil zvelebovat poničené biskupské statky. Za jeho episkopátu byla rovněž dokončena stavba kartouzy v Olomouci. Biskup Pavel byl výborný znalec církevního práva a také, jak již bylo řečeno, nesmlouvavý protivník husitů, proto byl prý také několikrát vystaven pronásledování od bludařů, jejichž nástrahám a úkladům stěží unikl na shromáždění v Meziříčí a Prostějově. Ozbrojenci na něj zaútočili, ale podařilo se mu uniknout, ač byl tělnatý a pro své stáří téměř nemohoucí.⁶⁵ Olomoucký biskup Pavel z Miličína a Talmberka zemřel 2. května 1450 a byl pohřben v kolegiálním kostele sv. Petra v Brně.⁶⁶

Dalším církevním hodnostářem z rodu byl Pavel Pouček z Talmberka († 1498). Ten zastával v letech 1484-1496 úřad administrátora pražského biskupství a byl rytířem kláštera Řádu křižovníků – Strážců Božího hrobu. Po smrti krále Jiřího z Poděbrad se z úřadu administrátora vyslovil pro volbu Vladislava II. Jagellonského za českého krále,

---

⁶³ Petr ELBEL, *Kapitoly z dějin katolické církevní správy na Moravě v době husitské (1408-1457)*, Brno 2007 (= disertační práce), s. 264.

⁶⁴ Tamtéž, s. 265, 273-274.

⁶⁵ M. M. BUBEN, *Encyklopedie*, s. 231-232.

⁶⁶ Tamtéž, s. 232.

a ačkoliv byl katolík, odmítl uznat papežova chráněnce Matyáše Korvína. Učinil tak údajně proto, že miloval svou vlast a mír. Soudil, že nejlepším prostředkem, kterým by kacíři byli přivedeni k poslušnosti, není je dohánět k nejhoršímu. Zkušeností byl poučen o tom, že je marné pokoušet se znovu o násilné prostředky.⁶⁷

---

⁶⁷ Ernest DENIS, *Konec samostatnosti české*, Praha 1893, s. 150. Zmínky o Pavlu Poučkovi z Talmberka v V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IX*, Praha 1893, s. 42-43. Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století I*, Praha 1895, s. 30 se domníval, že Pouček svou smířlivostí k utrakvistům přispěl k uzavření kutnohorského náboženského míru.

5. Jankovská větev

Výše zmíněný Diviš z Talmberka a z Miličina působil v rožmberských službách jako purkrabí na Miličině. Miličín mu nepatřil, jak je mylně uváděno, ale pouze ho spravoval. V Miličině je zmiňován od 8. listopadu 1389, kdy se zdejším farářem učinil výpověď mezi hoštickým farářem a Přibíkem z Nasevrk. Téhož roku vlastnit dům v Praze na Hradčanech, ale vzápětí ho prodal.⁶⁸ Vyskytoval se také jako svědek v různých listinách. Ještě je roku 1412 uváděn mezi rožmberskými purkrabími.⁶⁹ Naposledy byl v Miličině připomínán k roku 1413 ve smlouvě o hrad Veliš.⁷⁰

Diviš z Talmberka a z Miličina měl dva syny, Mikuláše a Viléma, kteří drželi tvrz Jankov s městečkem a nedalekou tvrz Kříženec. František Augustin Slavík se domníval, že Jankov koupil Vilém z Talmberka od Jana Jankovského z Vlašimě roku 1433, a to s tím, že jeho otec Diviš zakoupil již roku 1385 od Beneše z Jankova blízkou ves Červené Ostradovice.⁷¹ August Sedláček zase tvrdil, že celý Jankov koupil již otec Diviš ještě před rokem 1418.⁷² Každopádně to byla koupě pro rod dosti významná, jelikož Jankov setrval v jeho držení po následujících 300 let.

Mikuláš a Vilém hojně vystupovali v kupních smlouvách, v nichž kupovali a prodávali platy na různá zboží. Nakonec roku 1456 zdělili po vdově Buška z Žerotína vesnici Pnětluce.⁷³ Za husitských válek stál Vilém z Talmberka na straně krále Zikmunda. Dokonce roku 1433 vystoupil na Svatomartinském sněmu v Praze, kde se snažil s dalšími pány vyjednat žádoucí ukončení nepokojů pobíhajících v zemi. Zemřel roku 1464.⁷⁴

Majetek Mikuláše a Viléma z Talmberka zdělili Mikulášovi synové Jan, Václav a Arnošt. Nakonec získal majetek do držby druhorozený syn Václav, který zemřel kolem roku 1498. Václav po sobě zanechal dva syny, Petra a Jana. Petr skonal v mladém věku a panství tak zdělil Jan z Talmberka. Byl vůdcem pěšího vojska za krále Vladislava II. Jagellonského. Vojenská kariéra mu ale znemožňovala věnovat se vlastnímu hospodářství, proto musel od panství několik vsí prodat. Roku 1543 učinil přiznání k deskám zemským, že drží tvrz a městečko Jankov, dále pustou tvrz Kříženec, pusté

---

⁶⁸ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy II*, Praha 1871, s. 99.

⁶⁹ R. ŠIMŮNEK, *Správní systém*, s. 47.

⁷⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady IV*, s. 235.

⁷¹ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 10; ten tuto informaci přejímá z knihy Antonín Norbert VLASÁK, *Okres Votický. Nástin statisticko-historický*, Praha 1873, s. 76.

⁷² A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, Praha 1927, s. 286.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Jeho závět' se zachovala v deskách zemských; Národní archiv Praha, DZV 250, fol. E 21.

dvory a ves Vilice s platem, s krčmou, mlýnem, lázněmi a podacím v Jankově.⁷⁵ O tři roky později musel ještě od tohoto majetku odtrhnout kříženecké zboží, když se dělil se svými synovci Janem mladším a Linhartem z Talmberka.⁷⁶

Jan zplodil se svou ženou Kateřinou, rozenou Kavkovou z Říčan, syna Viléma a dceru Salomenu. Vilém z Talmberka se stal radou krále Ferdinanda I. a následně Maxmiliána II. Toho doprovázel roku 1566 do Augspurku na říšský sněm.⁷⁷ Byl dvakrát ženatý. Poprvé se oženil roku 1550 s Kristýnou Gersdorfovou, po její smrti pak s Reginou Lidmilou Kavkovou z Říčan. Se svou druhou manželkou Vilém zplodil tři dcery a tři syny. Manželem Salomeny se stal Václav Hořovský z Říčan. Také Lidmila se provdala do rodu své matky za Oldřicha Kavku z Říčan. Marie Kristýna pojala za muže rytíře Oldřicha Skuhrovského ze Skuhrova na Louňovicích.⁷⁸

Od tří synů Viléma z Talmberka, jimiž byli Jiří, Vilém a Jan, se rod Jankovských z Talmberka rozdělil na dvě větve – vlašimskou a smilkovskou. Vlašimskou větev založil nejstarší syn Jiří, který zdědil po otci Jankov. U zrodu smilkovské větve stál nejmladší Jan. Prostřední syn Vilém koupil statek Rýzmburk a oženil se s Kateřinou Španovskou z Lisova.⁷⁹ Bohužel spolu neměli žádné děti, a Vilém tak zemřel bezdětný. Příslušníci obou větví spolu čile komunikovali, svědčili si navzájem v různých záležitostech či si odkazovali majetky.⁸⁰

---

⁷⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 286

⁷⁶ A. N. VLASÁK, *Okres Votický*, s. 76.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 181.

⁷⁹ A. SEDLÁČEK, *Z Talmberka*, s. 58.

⁸⁰ Například Jan starší z Talmberka ze smilkovské větve byl poručníkem dcer Jiřího z Talmberka; Národní archiv Praha, Desky zemské větší, DZV 139, fol. D26. Václav Vilém z Talmberka na Prčicích zase svědčil na listině Jana Františka Kryštofa z Talmberka pro Vlašim z roku 1665; SOKA Benešov, Archiv města Vlašimi, inv. č. 14, kart. 1.

6. Smilkovská větev

Smilkovskou větev, jak už bylo řečeno, založil Jan z Tamberka (asi 1573-1651), který po svém starším bratrovi Vilémovi zdědil statek Rýzenburk a roku 1601 koupil panství Smilkov a Chotětice ve středních Čechách nedaleko Votic, a to od Štěpána Jiřího ze Šternberka. Po svatbě s Annou Kunkou z Říčan, jež přinesla do manželství tvrz Kouty, ještě přikoupili Prčice u Votic od Humprechta Černína z Chudenic.⁸¹ Získaný majetek dokázali udržet i po roce 1620, a tak vytvořili solidní majetkovou základnu pro další generaci.

Jan z Talmberka se roku 1618 připojil ke stavovskému povstání a byl mu udělen úřad nejvyššího komořího. Dokonce přivítal krále Fridricha Falckého při příjezdu do Prahy projevem v češtině.⁸² Za své působení během povstání byl 10. února 1621 v Praze zatčen a uvězněn.⁸³ O jeho dalších osudech toho není moc známo, jen se zachovala zmínka, že roku 1624 za vlády Jana z Talmberka byl z kostela v Arnoštovicích vyhnán poslední utrakvistický kněz.⁸⁴ Jan zde později nechal vybudovat rodinnou hrobku, do které byl posléze s manželkou uložen. Kryptu uzavírala deska z červeného mramoru vyzdobená rodovým erbem Talmberků a pánů z Říčan.

Jan také působil jako člen zemského soudu a hejtman Vltavského kraje.⁸⁵ Bohaté zkušenosti s hejtmanským úřadem měl rovněž jeho syn Vilém Václav z Talmberka († 1678), který funkci vykonával nejdříve roku 1643 v Čáslavském kraji, následně v letech 1646-1651 ve Vltavském kraji a v dalších dvou letech v Podbrdském kraji.⁸⁶

Vilém Václav z Talmberka se domohl značného pozemkového majetku, neboť mnoho statků zdědil nebo koupil. Posléze část z těchto statků prodal.⁸⁷ Dokonce mu roku 1632 odkázala jeho teta Dorota Kavková ze Sulevic palác na Starém Městě pražském (dnes Trauttmansdorffský palác), který pravděpodobně rodu patřil až do vymření smilkovské větve.⁸⁸

---

⁸¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 294.

⁸² Karel TIEFTRUNK (ed.), *Pavel Skála ze Zhoře. Historie česká od r. 1602 do r. 1623 III*, Praha 1867, s. 358.

⁸³ A. N. VLASÁK, *Okres Votický*, s. 56.

⁸⁴ Tamtéž, s. 51

⁸⁵ Hejtmanem Vltavského kraje uváděn pro rok 1631; Helena SEDLÁČKOVÁ, *Krajští hejtmané v Čechách 1537-1848*, Praha 2016 (= disertační práce), s. 83.

⁸⁶ Tamtéž, s. 48, 83, 240, 245.

⁸⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 294.

⁸⁸ Václav LEDVINKA – Bohumír MRÁZ – Vít VLNAS, *Pražské paláce. Encyklopedický ilustrovaný přehled*, Praha 2000, s. 333. Zničení městských trhových knih při požáru

Vilém Václav se oženil roku 1632 s Evou Malovcovou z Chýnova, ovdovělou hraběnkou ze Solmsu, jež přinesla do manželství panství Herálec na Vysočině.⁸⁹ Spolu měli dvě dcery, Marii Kunu Kateřinu a Ludmilu Terezii, a dva syny, Jana Maximiliána Sezimu z Talmberka († 1693) a Bedřicha Smilkovského z Talmberka († 1676).⁹⁰ Po své smrti roku 1678 byl Vilém Václav z Talmberka uložen do krypty kostela v Arnošovicích. Později k němu přibyla i jeho žena.

Starší syn Jan Maxmilián se ujal správy Smilkova a Vlčkovic ještě za života otce a zbytek majetku získal po jeho smrti. Po úmrtí své tety Johany Kateřiny Talmberkové, provdané za Martina Jindřicha Paradis de la Saga, ještě zdědil zámek a panství Černovice v blízkosti Kamenice nad Lipou.⁹¹ Jan Maxmilián Sezima z Talmberka zastával úřad rady dvorského a komorního soudu.⁹² Byl dvakrát ženat, nejprve s Johanou Františkou Vratislavovou z Mitrovic a podruhé s Maxmilianou Apolenou Měsíčkovou z Výškovic. Z prvního manželství pocházely jeho jediné dvě děti Barbora Salomena z Talmberka a Václav Vilém Antonín z Talmberka.

Václav Vilém Antonín z Talmberka byl posledním mužským zástupcem smilkovské větve rodu. Ačkoliv se Václav Vilém oženil roku 1688 s Eleonorou Renatou Paradis de la Saga, jejich manželství zůstalo bezdětné. A tak Václav Vilém Antonín z Talmberka, pán na Smilkově, Prčici, Černovicích, Hořovicích a Suchomastech, odkázal svým kšaftem z 30. května 1697 své manželce Eleonoře panství Prčice. Suchomasty přešly na příbuzné jeho matky, hrabata z Bubna. Smilkov, Černovice a Hořice daroval Kryštofovi Karlovi Voračickému z Paběnic.⁹³ Václav Vilém zemřel v listopadu téhož roku a s ním vymřela po meči smilkovská větev.

Staroměstské radnice r. 1945 znemožňuje zjistit, kdo držel palác po Janu Vilémovi z Talmberka, který byl uveden jako jeho vlastník v berní rule r. 1653.

⁸⁹ H. SEDLÁČKOVÁ, *Krajští hejtmané*, s. 48.

⁹⁰ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti II*, Praha 2010, s. 349.

⁹¹ H. SEDLÁČKOVÁ, *Krajští hejtmané*, s. 42.

⁹² A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 294.

⁹³ A. N. VLASÁK, *Okres Votický*, s. 56-57.

7. Vlašimská větev

7.1 Jiří z Talmberka

Dědicem Jankova a zakladatelem vlašimské větve rodu byl Jiří z Talmberka, který zpočátku rozhojňoval rodový majetek, když roku 1598 koupil panství Postupice. K další majetkové akvizici došlo se sňatkem s Eliškou z Lobkovic kolem roku 1590. Eliška vnesla do manželství statky Nemyšl a Petrovice ležící u Mladé Vožice na pomezí jižních a středních Čech. S Eliškou měl Jiří mnoho dětí. Šlo o syny Viléma, Fridricha, Jana, Jindřicha, Děpolda, Štěpána a Jiřího, a čtyři dcery Reginu, Elišku, Lidmilu a Kateřinu. Dospělosti se dožili pouze čtyři děti Fridrich, Jiří, Regina a Lidmila.

Jiřího manželka Eliška zemřela 28. října 1611.⁹⁴ Starost o výchovu malých dětí ho nutila do dalšího manželského svazku, proto požádal císaře Matyáše o povolení vzít si Dorotu Hodějovskou z Harasova.⁹⁵ Panovník žádosti vyhověl, a tak roku 1613 uzavřeli sňatek. Jejich manželství netrvalo dlouho, neboť Dorota zemřela již 22. listopadu téhož roku.

Do třetího manželství vstoupil Jiří z Talmberka roku 1615 s Markétou Trčkovou z Lípy, vdovou po Ferdinandovi z Donína. Nevěsta přinesla do manželství městečko Hrazené Rataje (dnes Rataje nad Sázavou), které koupila roku 1611 od svého bývalého švagra Jana z Donína za 72000 kop grošů míšeňských.⁹⁶ Po dlouhých staletích se tak Rataje navrátily zpátky do rukou Talmberků.

Jiří byl roku 1598 jmenován císařským radou a zemským soudcem. Stalo se to v období, kdy se Habsburkové snažili obsadit všechny soudní tribunály a hodnosti nejvyšších zemských úřadů sobě loajálními pány katolického vyznání. Těmi Talmberkové bezpochyby byli. Vznikl tak soubor dvou až tří desítek osob, které byly s to ovládnout celý zemský sněm.⁹⁷ Jiří z Talmberka zastával roku 1609 hejtmanskou funkci ve Vltavském a Kouřimském kraji zároveň.⁹⁸ Následně byl za své věrné služby roku 1613 uveden v úřad nejvyššího sudího,⁹⁹ a dokonce byl na konci roku 1617 jmenován nejvyšším zemským komorníkem.¹⁰⁰ Když císař Matyáš na přelomu let 1617/1618

---

⁹⁴ Národní archiv Praha, Stará manipulace, inv. č. 3709, sign. T 35 31, kart. 2397, p. 2.

⁹⁵ Tamtéž. Žádost z pátku po památce svatého Martina 1612.

⁹⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady* XII, s. 57.

⁹⁷ P. MAŤA, *Svět*, s. 56.

⁹⁸ H. SEDLÁČKOVÁ, *Krajští hejtmané*, s. 199.

⁹⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady* XV, s. 287.

¹⁰⁰ Antonín GINDELY, *Dějiny českého povstání léta 1618 I*, Praha 1870, s. 147.

opouštěl Prahu, předal správu země do rukou deseti zemských úředníků, kterým byl dán titul místodržící. Mezi nimi nechyběl ani nejvyšší komorník Jiří z Talmberka.¹⁰¹

Roku 1614 vstoupil na politickou dráhu nejstarší žijící syn Jiřího z Talmberka Fridrich (Bedřich)¹⁰² coby hejtman Kouřimského kraje.¹⁰³ Po dokončení roční doby v hejtmanském úřadu dne 21. října 1616 vykonal přísahu jako prezident apelačního soudu.¹⁰⁴ Tento apelační tribunál byl zřízen z rozhodnutí Ferdinanda I. roku 1548 jako všeobecná odvolací instance především od městských soudů nalézajících se v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, ale také obou Lužicích. Jeho zřízením se mělo zamezit obracení od městských soudů do říše (Magdeburg, Norimberg).¹⁰⁵

Apelační soud byl zeměpanskou institucí, organizovanou na byrokratickém principu, na jehož činnost neměly stavy v podstatě žádný vliv.¹⁰⁶ Od poloviny 16. století začaly zemské (stavovské) instituce ztrácet na věhlasu. Proto mladí šlechtici začali postupně hledat uplatnění u císařského dvora. Pokud na žádné nedosáhli, nepohrdli ani službou v některém z dvorských úřadů. Po zřízení apelačního soudu se také jeho prezident stal jednou z hodností, kde se mohli důstojně uplatnit. Úřad prezidenta představoval startovací pozici, ze které bylo možno dosáhnout na některý z nejvyšších zemských úřadů. Postupem doby, jak rostl její mocenský význam a společenská prestiž, začala funkce prezidenta apelačního tribunálu znamenat i slušné zakončení šlechtické kariéry.¹⁰⁷

Jednotliví šlechtici si začali uvědomovat, že prezident apelačního soudu patří mezi úřady, který jim umožňuje získat značnou faktickou moc. Tento úřad přinášel svým držitelům i tolik potřebnou důvěryhodnost a váženost, což dokládá například závěť předního šlechtice Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, kde mezi svědky figuruje právě Fridrich z Talmberka.¹⁰⁸ V takových případech si totiž zůstavitelé vybírali svědky mezi

---

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Na dobových listinách je výlučně uváděn jako Fridrich. Sám se tak i podepisoval. Počeštělou variantu jména Bedřich přináší až obrozenecká historiografie.

¹⁰³ H. SEDLÁČKOVÁ, *Krajští hejtmané*, s. 57.

¹⁰⁴ Klára WOITSCHOVÁ, „...což slušného a spravedlivého jest fedrovati...“ *Personální obsazení pražského apelačního soudu v letech 1548–1783*, Praha 2010, s. 42.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 3.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Jaroslav PLESKOT, *Úloha apelačního soudu v letech 1548 až 1783*, Praha 2012 (= disertační práce), s. 34.

¹⁰⁸ Eva HELCLOVÁ (ed.), *Testament Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic*, *Porta Bohemica* 2, 2003, s. 95-103, zde 103.

osobami, které oni sami považovali za vážené a věrohodné, a to především kvůli zastávanému úřadu, ale také s ohledem na starobylost a prestiž jejich rodu.

V únoru 1618 Jiří z Talmberka vložil do desek zemských svůj kšaft. V něm odkázal „*všecken statek svůj movitej i nemovitej, dědičnej neb zápisnej, na čem by ten koliv byl a záležel, též listy, majestáty [...] též všechny svršky, nábytky, klenoty od zlata a stříbra, kteříž by se tak koli po jeho smrti našly a vyhledaly*“ svým synům Fridrichovi a Janovi z Talmberka („*synům svým milým jakožto dědicům pravým*“).¹⁰⁹ Dle závěti se měli rozdělit o majetek rovným dílem, ale až po smrti Jiřího.

Dále jim kladl za úkol, aby svým sestrám „*panně Rejně a panně Lidmile Kateřině z Talmbergka*“ nechali každé z nich vložit do desek zemských zápis na sumu 5000 kop míšenských grošů „*pod ourok obyčejný podle nového nařízení*“. Tato suma jim měla být vyplacena až půl roku po jejich svatbě. S výběrem ženicha, jak jim otec zdůrazňoval, se měly poradit buď s bratry, nebo se svými přáteli. Úrok měl být sestrám vyplácen každého půl roku, aby tyto peníze mohly použít na nákup šatů a jiných výdajů. Jednou z povinností bratrů bylo také „*jedné každé [sestře] poctivé veselí na náklad svůj učiniti*“.¹¹⁰

Jiří z Talmberka v kšaftu myslel opravdu na všechny případy. Kdyby jedna ze sester zemřela dříve, než by se vdala, měla být její suma 5000 kop míšenských i s úroky převedena „*z umrlé na živou dceru*“. Pokud by obě sestry „*dříve vdání svého z tohoto světa sešly*“, měla být celá částka 10000 kop míšenských převedena zpátky na syny Fridricha a Jana. Sestry měly také v kšaftu vymíněno, že mohou až do své svatby pobývat na Jankově, nebo pokud by se nevdaly, až do své smrti. Bratři rovněž měli každé své sestře držet dvě služebnice („*děvečky*“).¹¹¹

Jiří z Talmberka ještě nabádal syny, aby sestrám neubližovali a nebyla jim zkrácena jejich práva. Pokud by se tak stalo, měly se sestry obrátit na stanovené osoby, které Jiří prosil, aby byly ochotny pomoci radou a dobrým zdáním. Mezi těmito osobami byl vzdálený příbuzný erbu lekna Jaroslav Bořita z Martinic, dále Jan starší z Talmberka, jenž pocházel ze smilkovské větve, a Humprecht starší Černín z Chudenic.¹¹²

Poklidný život pánů z Talmberka přerušila 23. května 1618 třetí pražská defenestrace a s ní začátek českého stavovského povstání. Postarší Jiří se podvolil tlaku

---

¹⁰⁹ Národní archiv Praha, Desky zemské větší, DZV 139, fol. D26.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

evangelických pánů a stejně jako jeho smilkovský příbuzný Jan se přidal na stavovskou stranu. Naopak mladý Fridrich se přiklonil k císařské straně.

Jiří z Talmberka se po vypuknutí povstání vyjádřil, že se „*proti císaři ani raditi ani býti nechce*“, ¹¹³ a byl proto zbaven úřadu nejvyššího zemského komorníka. Nicméně již v srpnu 1618 se na něj obrátil Adam mladší z Valdštejna († 1638), který zastával v oné době úřad nejvyššího hofmistra a místodržícího. ¹¹⁴ Valdštejn, který na počátku vzpoury proti císaři těžil z pověsti tolerantního a smířlivého politika, se snažil izolovat radikální vůdce povstání od zbytku stavovské obce a získat ji pro smírné řešení konfliktu. Tím by vzrostla jeho autorita nejen u stavů, ale i u císařského dvora ve Vídni. ¹¹⁵ Ačkoli se Adam mladší z Valdštejna snažil vzbudit zdání, že je ochoten spolupracovat s vůdci povstání, soustavně pracoval na ochromení jejich moci. Právě díky jeho intervenci se Morava nepřipojila ke vzpouře. Podobnou akci připravoval i v Praze. Valdštejn chtěl dát členům stavovské obce možnost revidovat radikální kroky, k nimž došlo v uplynulých měsících. K tomuto kroku ale potřeboval získat podporu u šlechticů, jejichž postavení je opravňovalo k právu přednostních hlasů před ostatními členy panského stavu. Právě s jejich pomocí Valdštejn chtěl prosadit svůj scénář sněmovního jednání. ¹¹⁶ Podporu našel také u Jiřího z Talmberka, nejvyššího komorníka z doby před povstáním, dále u Jana Rudolfa Trčky a Štěpána Jiřího ze Šternberka, kteří dříve přiseděli u zemského soudu. Na zemský sněm se Valdštejn dostavil se svými sympatizanty, kteří na základě svých bývalých hodností a zakořeněné zemské hierarchie zaujali čelní místa a zahájili jednání. Direktoři ale jejich snahu blokovat jednání zemského sněmu zmařili. ¹¹⁷

Po čase Jiří z Talmberka přehodnotil svůj postoj ke stavovskému povstání a na základě respektu své osoby získal místo v zemském soudu a konal různé služby ve prospěch stavů. ¹¹⁸ Dokonce byl roku 1619 vítat Fridricha Falckého při příjezdu do Prahy. Po jeho korunovaci byl 6. listopadu 1619 v nové zemské vládě jmenován opět nejvyšším zemským komorníkem. ¹¹⁹ Po bitvě na Bílé hoře se Jiří s ostatními nejvyššími zemskými

---

¹¹³ A. GINDELY, *Dějiny*, s. 209.

¹¹⁴ P. MAŤA, *Svět*, s. 56.

¹¹⁵ Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997, s. 23.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 24-25.

¹¹⁷ P. MAŤA, *Svět*, s. 56.

¹¹⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 287.

¹¹⁹ K. TIEFTRUNG (ed.), *Pavel Skála ze Zhoře. Historie III*, s. 378.

úředníky vydal na milost císaři. Přesto byl v únoru následujícího roku v tichosti, coby stoupenec stavů, zatčen a uvězněn.¹²⁰

7.2 Fridrich z Talmberka

Fridrich z Talmberka záhy po vypuknutí stavovského povstání odešel k císařskému dvoru do Vídně, aby mohl sloužit v císařských službách. Zde byl pozitivně přijat a již na podzim roku 1618 byl poslán ode dvora na vyjednávání k saskému kurfiřtovi Janu Jiřímu I. do Drážďan. Šlo o poslední pokus císaře Matyáše, který se chtěl s Čechy domluvit a vyjednat mír. Fridrich odjížděl do Drážďan s instrukcí, podle které měl císař přistoupit na smír pouze za té podmínky, že stavové složí zbraně a rozpustí direktorskou vládu. Ovšem během cesty byla doručena Fridrichovi jiná daleko smířlivější instrukce, podle níž císař Matyáš požadoval pouze dislokaci stavovské armády.¹²¹ K tomuto ustoupení ho přiměl fakt, že k odbojným českým stavům se připojily slezské stavy. Ostře proti vyjednávání vystupoval Maxmilián I. Bavorský, horlivý katolík, který se měl také jednání účastnit. Nechtěl ustupovat protestantům, k nimž choval odpor. Císaře vybízel k válce a psal mu, že porovnání s Čechy bude mít nezbytně ten následek, že se jim jejich dosavadní náboženské svobody, a to aspoň ve sporných věcech, budou muset rozšířit.¹²² Fridrich nakonec v Drážďanech nepořídil. Vůdci revolty, značně posílení o slezské stavy, už nechtěli o rozpuštění svého vojska ani slyšet.¹²³

V lednu roku 1619 se Fridrich z Talmberka zúčastnil brněnského sněmu jako královský komisař spolu s Jindřichem z Kolovrat. Cílem jejich jednání mělo být přiklonění Moravy k císaři nebo alespoň zachování neutrality. Jednání se rychle zvrhlo a moravští evangelíci požadovali připojení se k českému povstání. Díky zásahu Karla staršího ze Žerotína Morava prozatím zůstala neutrální. Tím se zhatily Thurnovy plány pochodu na Vídeň.¹²⁴

Po bitvě na Bílé hoře se Fridrich vrátil zpět do Prahy s jasnými úkoly, které měly přednost před fungováním apelačního soudu. Ten stejně po dobu stavovského povstání

---

¹²⁰ Tomáš BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*, Praha 1882, s. 672.

¹²¹ A. GINDELY, *Dějiny*, s. 343, dle instrukce pro Fridricha z Talmberka 11. října 1618 uložené ve Österreichisches Staatsarchiv ve Vídni.

¹²² Tamtéž, s. 386.

¹²³ Tamtéž, s. 384-389.

¹²⁴ Tamtéž, s. 366.

víceméně nefungoval, i přestože měl nového prezidenta, jímž se stal 27. prosince 1619 Václav Budovec z Budova.¹²⁵

Fridrichovy nové úkoly souvisely s členstvím v exekuční komisi (commissio executionis). Tu vytvořil císař Fedrinand II. za účelem exemplárního potrestání hlavních viníků povstání. V čele této komise stanul Karel z Lichtenštejna. Bylo velice neobvyklé, že v čele této komise nestanul císař, protože dle soudobých právních zvyklostí měl soudit zločiny pro urážku majestátu sám panovník. Proto všichni členové komise včetně Fridricha z Talmberka skládali přísahu do rukou jejího předsedy. V tomto případě ji měl předseda složit do rukou krále nebo toho, kdo jej v zemi zastupoval. Tím byl nejvyšší hofmistr Adam mladší z Valdštejna.¹²⁶

Zasedání v exekuční komisi všechny její členy velmi zaměstnávalo. Již po zahájení činnosti 16. března 1621 komisaři prováděli na základě žalob královského prokurátora důkladné výslechy povstalců.¹²⁷ Každý z vězňů musel odpovědět na 236 otázek. Zjišťovali v nich, co všechno měli povstalci v plánu nebo kolik z toho uskutečnili. Dále se okruh otázek stácel na zahraniční jednání stavů či na smlouvy uzavřené s „nepřáteli domu rakouského“.¹²⁸ Výslechy byly příležitostí, kdy císařská strana mohla nahlédnout do zákulisí diplomacie protestantských říšských knížat. Tyto informace byly nesmírně důležité, neboť v říši stále probíhala válka. Chování zadržených bylo rozličné. Někteří si stáli za tím, že jednali v zájmu obecného dobra, někteří se zdrceně přiznali k velezradě, jiní se dokonce snažili vykrotit a prosili o milost nebo se dokonce soudu vysmívali. Navíc císař nebyl s některými výslechy spokojen, a tak nařídil některé zopakovat s použitím mučidel.¹²⁹

Komise se o trestech usnášela hlasováním. Její závěr však byl spíše jen doporučením, neboť konečný verdikt náležel pouze císaři. Jako první byli odsouzeni uprchlí vzbouřenci, jímž byly v nepřítomnosti uloženy tresty smrti a propadnutí majetku. Současně s tím byli dáni do klatby. Poté následovalo odsouzení osob, které zemřely během povstání. Ty byly kromě konfiskací potrestány prokletím své památky. Nakonec byly vyneseny rozsudky nad zatčenými předáky povstání. Verdikty obsahovaly hrdelní

---

¹²⁵ K. WOITSCHOVÁ, *Personální obsazení*, s. 4, 7.

¹²⁶ J. PLESKOT, *Úloha*, s. 129.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Josef PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, Praha 2004⁴, s. 95.

¹²⁹ Tamtéž, s. 99-100.

tresty. Císařem omilostnění povstalci obdrželi tresty vězení. Rozsudky byly vyhlášeny 19. června 1621 na Pražském hradě za účasti odsouzených.¹³⁰

Činnost exekuční komise byla zakončena 21. června 1621 staroměstskou exekucí, při níž bylo popraveno 27 vůdců stavovského povstání. Této exekuci přihlížel spolu s Karlem Lichtenštejnem z pavlače staroměstské radnice i Fridrich z Talmberka.

Touto komisí byl 22. května 1621 odsouzen i Fridrichův otec Jiří z Talmberka za své působení u vzbouřených stavů. Rozsudek komise ho zbavil veškerého majetku a on sám měl být doživotně uvězněn. Ale na přímluvu svého syna Fridricha, věrného podporovatele císaře, mu byl v březnu 1622 udělen císařský pardon. Podmínkou odpuštění konfiskace bylo, že svůj majetek musel neprodleně předat svým synům, od nichž měl být na oplátku vydržován do své smrti.¹³¹ Jiří z Talmberka si nabyté svobody dlouho neužil, neboť zemřel hned následujícího roku 1623.¹³²

Exekuční komise měla pouze potrestat vrchní představitele povstání. Císař Ferdinand II. se s tím ale nespokojil a žádal potrestání ostatních povstalců. Pro jejich velký počet upustil od trestů smrti a věznění, avšak nemínil prominout majetkové postihy, které měly sloužit jako varování před podobnou budoucí rebelií. Císař zároveň chtěl prakticky všechny získané finance použít na umoření svých dluhů a zaplacení válečných výdajů. Z těchto důvodů byla k provádění konfiskací zřízena císařskou rezolucí z 18. ledna 1622 konfiskační komise (*commisio confiscationis*).¹³³

Po dobrých zkušenostech s fungováním exekuční komise dosadil císař do čela konfiskační komise opět Karla z Liechtenštejna. Obsazení dalších pozic bylo rovněž podobné. Kromě Fridricha z Talmberka zde bylo možné nalézt další členy apelačního soudu jako například radu Melchiora Gniesse z Kobachu, Václava z Fliessenpachu a Daniela Kapra z Kaprštejna.¹³⁴ Měsíční náklady spojené s činností konfiskační komise činily dle zprávy české komory 3370 kop míšeňských grošů. Tato částka byla opravdu vysoká, leckdy převyšovala odhadní cenu některých zabavených statků. Není proto divu, že císař komisi na Lichtenštejnovo doporučení 3. října 1623 zrušil.¹³⁵

---

¹³⁰ J. PLESKOT, *Úloha*, s. 129-130.

¹³¹ T. BÍLEK, *Dějiny*, s. 872.

¹³² A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 287.

¹³³ T. BÍLEK, *Dějiny*, s. LIX–LXI, LXIX–LXX.

¹³⁴ Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006, s. 573.

¹³⁵ J. PLESKOT, *Úloha*, s. 131.

Za oddanost a působení v obou komisích obdržel Fridrich z Talmberka prestižní úřad Karlštejnského purkrabího, který zastával v letech 1623-1625.¹³⁶ Kromě této funkce mu přineslo působení v konfiskační komisi také dobré příležitosti ke koupi zabaveného majetku. V blízkosti rodového panství Jankova bylo zkonfiskováno panství Vlašim. To bylo zabaveno rytíři Janu Vostrovci z Kralovic, který byl za povstání členem direktoria. Jelikož jeho vstoupení do direktoria bylo vynucené a o mnoha jednání nevěděl, nakonec byl místo ztrestání mečem odsouzen k doživotnímu vězení a veškerý jeho majetek byl zkonfiskován.¹³⁷ Samotné panství Vlašim bylo odhadnuto konfiskační komisí na 95464 kop míšenských. Podruhé byl odhad snížen na 68831 kop míšenských. Nakonec roku 1622 koupil Vlašim Fridrich z Talmberka za výhodných 60000 kop míšenských. Z této částky mu ještě císař slevil 25000 kop míšenských.

Vlašimské panství obsahovalo město a zámek Vlašim, městečko a tvrz Domašín, 19 vesnic s několika poplužními dvory a díly ve čtyřech vsích.¹³⁸ Některé z nich byly již po bělohorské bitvě od drancujících vojáků vypáleny a posléze již nebyly obnoveny (Věžníky, Metličany a Libětice). Také ve Vlašimi vojáci vyplenili zámek a vypálili město.¹³⁹

Vlašim sloužila Fridrichovi z Talmberka k odpočinku a zábavě na venkově. Trvale zde ale nesídlil. Kvůli své politické kariéře, která vyžadovala jeho téměř neustálou přítomnost v Praze, bydlel na Hradčanech v domě U Černého mouřenína, který získal roku 1624.¹⁴⁰ Proto svěřil správu vlašimského panství svému bratranci, rytíři Oldřichu Skuhrovskému z Louňovic.¹⁴¹ Kromě hradčanského domu získal v Praze další paláce. Jeden palác zakoupil na Starém Městě pražském v Kaprově ulici, který získal jako konfiskát po Vilému Vojtěchovi Doupovci z Doupova roku 1625. Doupovský palác byl oceněn na 4000 kop míšenských, ale Fridrich za něj nic nezaplatil.¹⁴² Dále držel na Malé Straně dům U Černého lva¹⁴³ a pustý dům na Novém Světě.¹⁴⁴

---

¹³⁶ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 182.

¹³⁷ T. BÍLEK, *Dějiny*, s. 897.

¹³⁸ Tamtéž, s. 896.

¹³⁹ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 169.

¹⁴⁰ Pavel VLČEK, *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany*, Praha 2000, s. 279.

¹⁴¹ A. N. VLASÁK, *Okres Vlašimský*, s. 19.

¹⁴² T. BÍLEK, *Dějiny*, s. 87.

¹⁴³ Pavel VLČEK, *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999, s. 395.

¹⁴⁴ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 185.

Působení v konfiskační komisi Fridricha z Talmberka a další rady soudu již tolik nezatěžovalo, proto došlo v dubnu 1622 k obnovení činnosti apelačního soudu. Personální stav soudu byl v té době katastrofální. Dle Fridrichova dopisu z 8. listopadu 1628 adresovaného Ferdinandu II. někteří radové nechodili na jednání tři nebo čtyři roky, jiní žádali o propuštění nebo neprojevovali zvláštní vůli vykonávat svoji funkci.¹⁴⁵ Tento stav provázela malá výkonnost soudu, která nedosahovala ani zlomku vyřízených žádostí z doby před stavovským povstáním. Je třeba si uvědomit, že funkce apelačního rady se mohla uprázdnit zásadně pouze smrtí nebo propuštěním ze služeb panovníkem. K tomu docházelo buď na žádost jedince, nebo velmi výjimečně formou sankce. Mnoho úřadů nebylo rovněž dlouhodobě obsazeno kvůli stáří a zdravotnímu stavu soudců, přesto byly tyto posty fakticky obsazeny. Císař proto schválil reformu apelačního tribunálu, kterou provázelo propuštění několika radů. Tito radové mohli nadále používat titul rady (Rathstitel) a královská komora jim měla vyplatit dlužnou mzdu.¹⁴⁶ Nově se měl apelační soud skládat z funkce prezidenta, kterou nadále zastával Fridrich z Talmberka, osmi soudců z řad vyšší šlechty a osmi soudců rytířského původu.¹⁴⁷

Roku 1624 byl Fridrich pověřen císařem k postoupení obojí Lužice saskému kurfiřtovi Janu Jiřímu I. za jeho pomoc při stavovském povstání. Přestože byl sám evangelík, pomohl Habsburkům k vítězství na Bílé hoře, a posléze přijímal do Saska vyhnané protestanty z Čech. Nicméně Talmberk dostal darem od Jana Jiřího I. zlatý kurfiřtův řetěz posázený diamanty se svým obrazem.¹⁴⁸

S vydáním Obnoveného zřízení zemského pro Čechy roku 1627 třímali Habsburkové pevně moc v zemi ve svých rukou. Nyní mohli uskutečnit koncepci jejího pokatolictění. Za tímto účelem byla 5. února 1627 ustanovena (proti)reformační komise. Mezi vrchními komisary nechyběl Fridrich z Talmberka, arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu, Jaroslav Bořita z Martinic a Kryštof Vratislav z Mitrovic. Cílem této komise bylo přimět protestanty za každou cenu ke konverzi ke katolictví a zastavit jejich odliv do zahraničí. Důsledkem působení této komise byla naopak největší vlna emigrace v letech 1627-1629.¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ J. PLESKOT, *Úloha*, s. 149.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 150.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 151.

¹⁴⁸ A. N. VLASÁK, *Okres Vlašimský*, s. 18-19.

¹⁴⁹ Jaroslava MENDELOVÁ (ed.), *Dekrety reformační komise pro Nové Město pražské z let 1627-1629*, Praha 2009, s. 7. Činností této komise se dále zabýval také Antonín PODLAHA (ed.), *Dopisy reformační komise v Čechách z let 1627-1629*, Praha 1908.

Rekatolizace byla někde vykonávána s bezohlednou krutostí. Proti těmto praktikám vypuklo v silně nekatolickém Kouřimském kraji roku 1627 povstání. Regionální a starší literatura při popisu této události vycházela z díla Jana Františka Beckovského *Poselkyně starých příběhův českých*. Podle ní se vzbouřilo na 8000 poddaných, kteří operovali na obrovském prostoru Kouřimského a Čáslavského kraje. Na talberské Vlašimi se měli také poddaní vzbouřit, vytáhnout na zámek a celý ho vyloupit a zapálit. Nakonec hejtmana Skuhrovského sřali, jeho hlavu postavili na tyč a tělo rozsekali, údajně proto, že umožnil jednoho utrakvistického kněze.¹⁵⁰ K obdobným situacím mělo docházet po celém Kouřimském kraji. Obdobě jako vlašimský zámek prý lehly popelem také panská sídla v Ratajích nad Sázavou, Domašíně a Českém Šternberku. Povstání bylo nakonec rozehnáno vojskem a někteří jeho předáci byli zajati a popraveni.¹⁵¹

Tímto povstáním se zabýval Jiří Tywoniak¹⁵² a Josef Petráň, který došel k závěru, že popis uvedený u Beckovského je zcela chybný. Dle něho nemohlo povstání dosáhnout tak obrovských rozměrů. Úřední záznamy o něm téměř zcela mlčí. Je tedy nepravděpodobné, že by došlo k oněm událostem na Vlašimi.¹⁵³ Proti mluví i životní data hejtmana Skuhrovského, který zemřel až 31. srpna 1652.¹⁵⁴ Nicméně Fridrich z Talberka nechal do Vlašimi povolat jezuity, kteří zde působili téměř po dva roky. Během jezuitského působení se většina zdejších obyvatel obrátila na katolickou víru. Velmi pravděpodobně zasáhlo povstání jiné talberské panství, a to Rataje nad Sázavou,¹⁵⁵ které držela vdova po Jiřím z Talberka Markéta, rozená Trčková z Lípy, která snad v důsledku vyplenění města onoho roku 1627 panství prodala Janovi de Vitte z Lilientalu.¹⁵⁶

Fridrich z Talberka 25. června 1627 rozšířil vlašimské panství koupí tvrze a vsi Tehova,¹⁵⁷ konfiskátu po Václavu Chobotském z Ostředka. Statek měl dle odhadu cenu 5338 kop míšenských. Fridrich ho ve finále koupil za 4200 zlatých rýnských „špatných

---

¹⁵⁰ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 170.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Jiří TYWONIAK, *Podblanické rebelie*, Benešov 1994².

¹⁵³ Josef PETRÁŇ, *Matouš Ulický a poddanské povstání na Kouřimsku a Čáslavsku roku 1627. Příspěvek k dějinám pobělohorských třídních bojů v Čechách*, Acta Universitatis Carolinae. Philologica et historica 7, 1954, s. 43-64.

¹⁵⁴ Jana ZEMANOVÁ, *Historie Louňovic pod Blánkem*, Plzeň 2012 (= bakalářská práce), s. 28.

¹⁵⁵ Josef PETRÁŇ, *Matouš Ulický*, s. 52.

¹⁵⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady XII*, s. 57.

¹⁵⁷ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 185. V té době nazýváno Spálený Tehov, protože byl roku 1620 od císařského vojska vypálen.

peněz“, což v přepočtu dělalo 553 zlatých „dobrých peněz“.¹⁵⁸ Jednalo se tak o vskutku výhodnou koupi. Dále pak přikoupil od Jana Octaviana Vchynského (Kinského) z Vchynic díl kácovského panství za 22500 kop míšenských. Šlo o městečko Zdislavice, vesnice Ovesné Rataje (Rataje), Chlum, Javorník a díly ve vsích Sedmpany a Řimovice.¹⁵⁹ Nakonec získal roku 1629 od města Vlašimi ještě Beranovský statek v Pavlovicích. Těmito koupěmi Fridrich vytvořil základ rozsáhlého vlašimského panství, které vydrželo v obdobné podobě až do revolučního roku 1848.

Na počátku prosince roku 1634 zemřela Fridrichovi milovaná manželka Marie Benigna rozená z Lobkovic.¹⁶⁰ Manželé byli sezdáni ještě před rokem 1618. Pro Talmberky měl sňatek vést ke zlepšení majetkové situace rodu. Ze strany císaře šlo o výborné spojení jemu věrných katolických rodů.¹⁶¹ Každopádně to bylo šťastné manželství. Měli spolu sedm dětí, tři syny a čtyři dcery Alžbětu Eusebii, Reginu Elišku, Lidmilu Kateřinu a Veroniku. Veronika z Talmberka zůstala svobodná, takže je možné předpokládat, že odešla do kláštera. Dospělosti se dožili pouze dva synové František Vilém a Jan Arnošt Eusebius. Ferdinand Bedřich bohužel zemřel záhy po narození roku 1624. Byl pochován v kostele Panny Marie pod řetězem na Malé straně, kde se dodnes nachází jeho náhrobek.¹⁶²

Fridrich svoji lásku k zemřelé manželce a jejich dětem vyjádřil v dopise adresovaném své tchýni Polyxeně Lobkovicové rozené z Pernštejna: *„Z outrpnosti, kterou se mnou v zármutku, jímž Pán Bůh z uložení svého skrze rozloučení mne s mou milou manželkou navštívit mne ráčil, jmíti ráčíte, Vaší knížecí Milosti poslušně děkuji. Přes vůli toho svrchovaného pána nevím, co tomu říci, nýbrž jemu to poručiti musím. Pán Bůh rač její milé duši milostiv býti, lehkého odpočinutí a radostného z mrtvých vstání popřítí. Služebně také Vaší knížecí Milosti děkuji z napomenutí, které z strany mých dítek činíti mně ráčte, z čehož milostivou k sobě i k nim affekci poznávám. Dokud já živ jsem, nepokládám jich za sirotky, a bez chlouby řkouc smejšlím, že posavad neměly na mne co naříkati, a když se Pána Boha báti, mně jako otci povinnou uctivost a slušnost (jakž o nich nepochybuji) zachovati hleděti budou, aniž bych napotom nerad k jakému slušnému*

---

¹⁵⁸ T. BÍLEK, *Dějiny*, s. 207-208.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 62.

¹⁶⁰ S. KASÍK – P. MAŠEK – M. MŽYKOVÁ, *Lobkovicové*, s. 108.

¹⁶¹ P. MAŤA, *Svět*, s. 439.

¹⁶² P. VLČEK, *Umělecké památky. Malá Strana*, s. 74.

na sebe naříkání příčinu dal“.¹⁶³ Na řádnou výchovu dětí dohlížel Fridrich až do jejich dospělosti. Jako věno dal každé dceři, která se chtěla vdát, částku deset tisíc kop míšenských.¹⁶⁴

Rok 1636 byl pro Fridricha z Talmberka rokem velkého rozhojnění jeho držav. V září tohoto roku koupil od Kateřiny Benigny z Lobkovic panství Rataje nad Sázavou za 70000 zlatých. Panství obsahovalo zámek a městečko Hrazené Rataje s dvěma hrady, 16 vesnic, tři dvory a také opuštěný rodový hrad Talmberg. Touto koupí se dostalo přímo do rukou rodu Talmberků území, které mu patřilo již před mnoha staletími. Městečko Hrazené Rataje bylo v této době velmi zchátralé. Hořejší hrad byl zdecimován dvěma požáry a dolní hrad zvaný Pirkenštejn chátral. Samotné městečko vlivem válečných událostí přišlo o faru, a kvůli častým epidemiím moru se vylidňovalo a chudlo.¹⁶⁵ Proto záhy po uskutečnění prodeje pozval Fridrich z Talmberka do Hrazených Rataj italského stavitele Ondřeje di Quarda,¹⁶⁶ jenž měl za úkol zvelebit zámecké zahrady, aleje a započít s projektováním plánů na stavbu nového zámku ze zřícenin starého hořejšího hradu.¹⁶⁷ Tyto počáteční snahy vyvrcholily za vlády Fridrichových potomků, kdy došlo ke kompletnímu přebudování městečka na honosné reprezentační sídlo starobylého rodu.

Takových přestaveb se zámek ani městečko Vlašim nedočkal. Dle listiny, která se až do dnešních dnů v archivu města nedochovala a je známa pouze z konfirmací vlašimských privilegií, Fridrich z Talmberka alespoň potvrdil 30. března 1630 městu jeho privilegia.¹⁶⁸ O rok později nechal uvalit na zdejší měšťany právo odúmrti, od kterého již dříve byli osvobozeni.¹⁶⁹ Změny se dočkal i v městský znak. Ten se původně skládal z vyobrazení stříbrné hradební zdi s bránou na modrém poli. Městská hradební zeď z kvádrů byla ukončena cimbuřím o čtyřech stínkách se střílnami. Uprostřed hradební zdi

---

¹⁶³ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 183-184.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 186.

¹⁶⁵ Josef ŠAFRA, *Umělecké památky a lidová slovesnost na Uhlířskojanovicku*, Smrk-Pardubice 2011 (= bakalářská práce), s. 31.

¹⁶⁶ Český stavitel italského původu. Kromě stavby zámku v Ratajích nad Sázavou je znám především jako stavitel fortifikací na Malé Straně v Praze. Také se uplatnil u církevních řádů. Např. pracoval pro jezuitu v Jičíně při stavbě tamního semináře nebo se podílel na stavbě františkánského areálu v Zásnukách. Zde již své dílo nestihl dokončit. Známý rovněž pod jménem Ondřej Červenka; Pavel VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 2001, s. 536.

¹⁶⁷ Jindřich LUTRÝN, *Kniha o Ratajích*, Rataje nad Sázavou 1948, s. 34.

¹⁶⁸ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 216.

¹⁶⁹ Antonín HAAS, *Soupis privilegií měst a městeček ve Středočeském kraji od roku 1526*, Středočeský sborník historický 6, 1971, s. 125-161, zde 158.

byla umístěna brána s vytaženou padací mříží. Nad hradební zdí byla zlatě znázorněna čtyři písmena AKZP. Ty značily iniciály rytíře Aleše Klenovského ze Ptení, díky jehož snaze byla Vlašim císařem Rudolfem II. roku 1580 povýšena na město a zároveň získala tento znak.¹⁷⁰ Změna spočívala v proměně iniciál na FZT, značící soudobého majitele panství Fridricha z Talmberka. Nová podoba se dochovala jak na velké pečeti (SIGILLUM CIVITATIS WLASSIMENSIS), tak i na malé primátorské pečeti (SIGILLUM MINUS CIVITATIS WLASSIMENSIS ANNO 1641). Na rychtářské pečeti nic změněno nebylo. Za dalších majitelů panství došlo k opětovnému užívání znaku s původními iniciály AKZP.¹⁷¹

Na konci třicátých let 17. století dosáhl Fridrich z Talmberka politického vrcholu. Roku 1636 byl uveden do úřadu nejvyššího komorníka a o dva roky později získal funkci nejvyššího hofmistra¹⁷² a nově zřízenou hodnost ochránce vysokých škol v Praze.¹⁷³

Fridrich z Talmberka v předtuše blížící se smrti sepsal roku 1643 svůj kšaft. V něm rozdělil svůj majetek na dva díly. První díl zahrnoval panství Hrazené Rataje a statek Nemyšl, dále jeden dům na Starém Městě pražském v Kaprově ulici a jeden na Malé Straně. Tyto statky odkázal svému staršímu synovi Františkovi Vilémovi z Talmberka. Do druhého dílu spadalo vlašimské panství rozšířené o statek Spálený Tehov a městečko Zdislavice. Z pražských paláců obsahoval dům „U Černého mouřenína“ na Hradčanech a pozemek po pustém domě na Novém světě. Tento díl předal mladšímu synovi Janu Arnoštovi Eusebiovi z Talmberka.

Jan Arnošt Eusebius z Talmberka byl v této době nezletilý. Případným poručníkem mu teoreticky mohl být jeho starší bratr František Vilém. To si Fridrich z Talmberka výslovně nepřál, jelikož nechtěl „*aby byl v moci staršího syna mého, bratra svého*“, ¹⁷⁴ zvláště kvůli jeho manželce. Za poručníky proto byli určeni Fridrichův bratr Jan mladší z Talmberka na Jankově, Postupicích a Bedřichovicích, a dále Fridrichův švagr Přibík Jenšek z Újezda. Fridrich kladl poručníkům nezletilého mladšího syna, aby se starali o jeho výchovu a aby byl „*v městech pražských v domě mém hradčanském s praeceptorem a jedním nebo dvěma čeládky stravou i vším náležitě opatřen a pár kleprlíků [koní], na kterýchž by do školy jezdit s praeceptorem mohl, jemu chováno bylo,*

---

¹⁷⁰ Jaroslav POUZAR, *Podblanickou minulostí*, Praha 1996, s. 37-38.

¹⁷¹ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 238.

¹⁷² A. SEDLÁČEK, *Z Talmberka*, s. 58

¹⁷³ Ernest DENIS, *Čechy po Bílé hoře I*, Praha 1904, s. 336.

¹⁷⁴ Národní archiv Praha, Desky zemské větší, DZV 148, fol. D 22-26.

až by svá studia filosofická náležitě absolvoval, při čemž však také aspoň privátně jury [práva] studovati může. Kdyby pak zde v městech pražských svá studia filosofická absolvoval, ráčil-li by Pán Bůh v tom čase mezi J. M. C. a králem francouzským pokoj dáti, aby tam v místě, kde studia juridica florirují, buď s tímto nebo svým praeceptorem aneb sice s pravým hofmistrem a s jedním nebo nejvíce dvěma čeledíny byl vypraven, a tu ještě za dvě léta pořád pilně jury studoval, při čemž však také řečem španělské a francouzské a jiným exercitiím kavalírským učit se může. Ostatní pak čas až do dojití nejméně dvaceti let věku svého, aby na shledání cizích zemí, uspořice, co nejvíc možno, zbytečného nákladu, byl vypraven, a dříve dojití let svých, nejméně 20, aby nižádným způsobem statku po mně pozůstalého a dílu svého ujímati se nemohl, nýbrž páni poručníci zřízení, a jmenovitě můj nejmilejší pan bratr jakožto blízko přisedící, v držení téhož dílu jeho zůstával¹⁷⁵. Především si Fridrich přál, aby poručníci o Jana Arnošta Eusebia dobře pečovali a aby z něho vyrostl „dobrý a všelijakými ctnostmi ozdobený člověk“.¹⁷⁶ Rovněž jeho přáním bylo, aby „pojal sobě svým čase Čěšku sobě rovnou za manželku“.¹⁷⁷ Fridrich chtěl poskytnout vzdělání a tyto rady svému mladšímu synovi především proto, aby se z něj stal vzdělaný člověk a dobrý hospodář. Českou manželku mu doporučoval nejen z lásky k českému jazyku, ale především po hořké zkušenosti s manželkou staršího syna Voršilou Kateřinou, rozenou z Pappenheimu,¹⁷⁸ se kterou se František Vilém z Talmberka oženil roku 1640. Fridrich si na ní velice stěžoval, že do manželství synovi nic nepřinesla, ačkoliv měla slíbené věno v hodnotě 30000 zlatých. Dále jí vyčítal, že utrácí obrovské summy peněz a žádná apanáž jí nestačí. K tomuto chování strhla i svého manžela, proto se zraky Fridrich z Talmberka upínaly k mladšímu synovi Janu Arnoštu Eusebiovi jako k řádnému pokračovateli rodu.¹⁷⁹

Své dceři Alžbětě Eusebii stanovil Fridrich za poručnici Benignu Kateřinu z Lobkovic. U té měla zůstat na vychování až do své svatby nebo vstoupení do kláštera. Jako věno ji odkázal 13000 kop míšenských.¹⁸⁰

Fridrich z Talmberka chtěl být pochován v Loretánské kapli v Praze na Hradčanech. Proto této kapli odkázal tisíc dukátů, zlatý kurfiřtský řetěz, který mu daroval

---

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Jejím otcem byl generál Gottfried Heindrich hrabě Pappenheim (1594-1632). Účastnil se bojů třicetileté války. Zemřel na následky zranění v bitvě u Lützen.

¹⁷⁹ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 187.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 186

saský kurfiřt při postoupení Lužice, a „čalouny všeckny, kteréž od nebožky paní Vostrovcové koupil“.¹⁸¹ Dále kapli věnoval mnoho jiných drahocenných klenotů, nádob a stříbrných a zlatých věcí. Z těchto darů vyplývá, jak zámožným člověkem Fridrich z Talmberka byl. Také ustanovil, aby v den jeho pohřbu byly chudým lidem rozdány peníze v hodnotě 500 kop, a to každému po 60 krejcarech. Obdarování se měli za zemřelého modlit. Dále odkázal různé částky peněz jak Loretánské kapli, tak jezuitům v chrámu sv. Mikuláše a dalším pražským klášterům, aby za něho byly slouženy zádušní mše.¹⁸²

Fridrich z Talmberka umřel brzy po porizení kšaftu 13. října 1643. Bezprostředně následující léta po jeho skonu nebyla pro rod nikterak radostná. Především pro Jana z Talmberka, Fridrichova bratra, který držel panství Jankov a Postupice. Ten byl 6. března 1645 svědkem porážky císařského vojska vedeného generálem Götzem švédským vojskem u Jankova.¹⁸³ Následky bitvy byly pro talmberská panství katastrofální. Veškeré vesnice a usedlosti v širokém okolí byly vypáleny kromě samotného městečka Jankova s tvrzí, které zůstalo ušetřeno.¹⁸⁴ Takové štěstí nemělo město Vlašim, které bylo od rabujícího vojska rovněž zapáleno.¹⁸⁵ Štěstěna nepřála ani dědicovi vlašimského panství Janu Arnoštu Eusebiovi z Talmberka, který zemřel v mladém věku 8. srpna 1654.

7.3 František Vilém z Talmberka

Po smrti Jana Arnošta získal celý majetek jeho starší bratr František Vilém. Ten nebyl zaneprázdněn vykonáváním úřadů v Praze jako jeho otec Fridrich, jelikož zastával

---

¹⁸¹ Tamtéž, s. 184.

¹⁸² Tamtéž, s. 186.

¹⁸³ Podrobný dobový popis bitvy od generálfeldmaršálka hraběte z Hacfeldu uveřejněn ve studii, jejímž autorem byl Josef Myslimír LUDVÍK, *Bitva u Jankova, dne 6. března 1645 mezi našimi a Švédy nešťastně swedená, a od samého hraběte z Hacfeldu, c. Generálfeldmaršálka, té bitwy ředitele, popsaná*, Časopis českého Museum 19, 1845, s. 43-54. O bitvě u Jankova psali také Zdeněk HOJDA, *Jankovská bitva ve švédském a evropském dějepisectví*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 35, 1995, s. 65-71; Eduard MAUR, *Bitva u Jankova 6. března 1645*, Historický obzor 6, 1995, s. 50-51; Lydia PETRÁŇOVÁ, *Bitva u Jankova v českých slovesných památkách. Tři dochované historické písně*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 35, 1995, s. 77-103; Čeněk PINSKER, *Bitva u Jankova 6. března 1645*, Praha 1901.

¹⁸⁴ A. N. VLASÁK, *Okres Votický*, s. 84.

¹⁸⁵ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 171.

pouze pozici hejtmana Kouřimského kraje¹⁸⁶ a tak mohl trvale sídlit na venkově. Za své sídlo si vybral právě Vlašim.¹⁸⁷

Městu to bohužel nepřineslo žádné výhody. Talmberkové se jako majitelé Vlašimi příliš nesnažili přispět k jeho hospodářskému rozkvětu. Tomu odpovídala i úroveň privilegií, které František Vilém vydal roku 1655 pro Vlašim a sousední Domašín. Listiny z části okleštily dosavadní výhody ve prospěch vrchnosti nebo v některých případech daný stav jen potvrzovaly. Největší přítěží pro měšťany bylo právo odúmrti, které na ně již uvalil Fridrich z Talmberka. Nyní bylo rozšířeno o klausuli, dle níž vrchnosti připadal i majetek lidí, kteří byli odsouzeni za hrdelní zločin nebo se protivili panskému nebo církevnímu nařízení. Privilegia udělená městu pozbývala platnosti, pokud by se město zpronevěřilo vrchnosti a katolickému náboženství.¹⁸⁸ Ani žádnou větší stavební aktivitu František Vilém ve městě nevyvíjel, proto do dnešní doby zde nezůstala jediná památka, která by odkazovala na vládu rodu.

Větší pozornost František Vilém věnoval Ratajím nad Sázavou, které se po vzoru otce snažil přebudovat na velkolepé rodové sídlo. Proto započal roku 1657 se stavbou nového zámku na místě zřícenin starého hradu. Dle architektonických záměrů to měl být původně barokní čtyřkřídlý zámek. Oproti plánům byly vystavěny pouze křídla tři (severní, západní a jižní). Jižní křídlo bylo vystavěno do poloviny, jelikož druhá polovina sestávala z přilehlé části starého hradu. Úmyslem stavitele Quarda jistě bylo dobudovat i východní křídlo. O tom svědčí ozubení zdiva mezi severní a jižní částí. K tomu ale již nikdy nedošlo. Dokončení stavby se František nedočkal a zámek byl dostavěn až za vlády jeho syna.¹⁸⁹

Manželkou Františka Viléma z Talmberka byla Voršila Kateřina rozená z Pappenheimu, jež proslula svou rozhazovačností a velice svárlivou povahou. Její hněv zakusil i vlašimský děkan Jan Bedřich Bechyně z Lažan a vikář Jiří Augustin Herolt, který o celé události zanechal zprávu. Jiří Augustin Herolt přijel do Vlašimi k večeru 16. ledna 1660, kde se ubytoval na zdejším děkanství. V té době se na faře z neznámých důvodů zdržoval místní kantor.¹⁹⁰ Vikář si chtěl po dlouhé a namáhavé cestě odpočinout.

---

¹⁸⁶ Tento úřad zastával v letech 1644-1647, 1650 a 1654-1657; H. SEDLÁČKOVÁ, *Krajští hejtmané*, s. 58, 242.

¹⁸⁷ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 187.

¹⁸⁸ SOkA Benešov, Archiv města Vlašimi, inv. č. 13, kart. 1.

¹⁸⁹ J. LUTRÝN, *Knihy*, s. 34-35.

¹⁹⁰ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 187.

Paní Voršila přesto žádala, aby se vikář dostavil na zámek: „*Skrz všelijaké posly jsem pokoje užítí nemohl a na zámek k ní jsem jítí musil. K ní když jsem přišel, všeliké klevety doslýchaje, žádal jsem, aby až do rána strpení mítí ráčila, že všecko spraveno a spořádáno bude*“.¹⁹¹ Voršila se s tím ale nespokojila a nechala uprostřed noci zburcovat celé město. Měšťané vyzbrojeni ručnicemi, oštěpy a sekerami v čele s hejtmanem panství obklíčili děkanství a žádali na její příkaz vydání kantora. Vikář Herolt prosil hejtmana, aby sečkal do rána, jelikož si musí odpočinout. Na to hejtman odvětil, že kantor musí být ihned propuštěn, jinak by museli děkanství „*v drt' obrátiti*“.¹⁹² Když kantor viděl ozbrojený dav, běžel se schovat do kostela. Mezitím byla před děkanstvím rozdělána veliká vatra a hrozilo skutečné nebezpečí, že budova vyhoří. Kolem půlnoci na děkanství vtrhli zámeční sloužící vyzbrojeni kordy a hrozili děkanovi a vikářovi zabitím. Načež se zde objevila i paní Voršila s vojáky, kteří v té době ve Vlašimi zimovali. Voršila v návalu vzteku „*svýma vlastníma rukama sekerou dvěře světnice rozsekala*“ a „*ve světnici štoudev velkou vodní roztloukla*“.¹⁹³ Děkan paní pokáral, že se nestydí dělat v noci takový povyk a že nemá úctu ke katolickým místům. Voršila mu na to odpověděla, že je luteránka, a zřekla se před nimi katolické víry. Následně sebrala na zdi visící zbraň a hodlala děkana i vikáře zabít, ale děkan Bechyně z Lažan na ni pohotově vytáhl pistoli. „*Ona panu děkanovi šelem, kluků, bezbožných slov nadávajíc p.... libati kázala, a že pan děkan hoden není se velebné svátosti se dotýkati. Taková slova mluvila, že moje pero se stydí psáti*“,¹⁹⁴ píše ve své zprávě vikář Herolt. Poté si Voršila poručila přinést ze zámku víno a připíjela přítomným vojákům. Nakonec žádala, aby jí pan děkan podal ruku. Ten to odmítl a paní odešla.

Druhý den děkan s vikářem raději před ní uprchli do 12 km vzdáleného Načeradce. Paní Voršila pak ještě zmořila ve vězení ženu, která sloužila na faře. Děkan Bechyně z Lažan se do Vlašimi již nikdy nevrátil. Je s podivem, že již o dva roky později darovala Voršila Kateřina zdejšímu kostelu sv. Jiljí cenné bohoslužebné věci, prohlásila se za věrnou katoličku a František Vilém založil novou kapli s oltářem a všim příslušenstvím v kapucínském kostele na Malé Straně v Praze.¹⁹⁵

---

¹⁹¹ SOkA Benešov, Archiv města Vlašimi, Pamětní kniha města Vlašimi I, inv. č. 1567, p. 15-21.

¹⁹² Tamtéž, s. 17.

¹⁹³ Tamtéž, s. 19.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 20.

¹⁹⁵ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 188-190.

V první polovině šedesátých let 18. století se rodina dostala do finančních potíží. Mohlo za to neopatrné hospodaření Františka Viléma z Talmberka, který vydával horentní sumy peněz za zvelebení Rataj nad Sázavou a stavbu zámku. Rodinné jmění značně ztenčila i Voršila nákladnými přestavbami hospodářského dvora Skalkov. Ten se snažila upravit pro svůj pobyt během lovecké sezóny. V blízkosti dvora zřídila novou hájovnu a přivedla do ní německé myslivce, kteří měli zkušenosti s novými typy obhospodařování lesů a zvěře. Rovněž Voršila nechala vystavět v nedalekém lese roku 1664 tzv. Červenou věž, jež měla sloužit k občerstvení a zábavě panstva během honů.¹⁹⁶

Nastávající krize byla zažehnána roku 1662 prodejem panství Nemyšl a získáním dědictví po strýci Janovi z Talmberka, který byl bezdětný a zemřel o rok později. František Vilém se z nabytého majetku příliš dlouho netěšil, neboť zemřel již roku 1665. Dle své závěti měl být pochován v kapucínském kostele na Hradčanech v kapucínském řádovém oděvu bez mnoha obřadů.¹⁹⁷ Přesto jeho ostatky spočinuly v hrobce starého kostela v Ratajích nad Sázavou. O této hrobce se dlouho nevědělo, k jejímu objevení došlo až na konci 19. století. Při jejím průzkumu byla nalezena kovová držadla z rakve, Františkův růženec s medailonem sv. Františka a sv. Prokopa a olověná destička s latinským nápisem: *Hoc requiescat in pace Franciscus Guilimus baro de Talmberg expectans extremi juditii die. Tu qui hoc legis non tacet, sed dic pie requiescat in pace. Obit etatis sue 54.*¹⁹⁸

Majetek byl následně rozdělen mezi jeho syny. Nejstarší František Maximilián Leopold z Talmberka získal panství Rataje nad Sázavou s tím, že zaopatří svou sestru Ludmilu do té doby, než se vdá. Mladší synové Jan František Kryštof a Rudolf František Ferdinand z Talmberka se měli rozdělit rovným dílem o panství Vlašim a Jankov. K tomu rovněž připadala povinnost vyživovat dvě své sestry, Markétu a Barboru Annu.

Vdova Voršila získala k užívání dvory Skalkov, Částrovice, Řimovice a Ovesné Rataje (u Vlašimi). Dvory se po její smrti měli opět stát součástí panství.¹⁹⁹ Voršila přežila svého muže jen o pár let. Roku 1666 si ještě koupila statek Březina u Soběslavi za 20000 zlatých. Tam také roku 1668 zemřela.²⁰⁰

---

¹⁹⁶ Josef MOUDRÝ – Jan SVOBODA, *Vlašim po stopách předků*, Vlašim 2006, s. 174-175.

¹⁹⁷ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 190.

¹⁹⁸ V překladu: Zde odpočívá František Vilém, hrabě z Talmberka, očekává dne posledního soudu. Ty kdož čteš, nemlč, ale rci zbožně: Odpočívej v pokoji. Věku svého 54 let; J. LUTRÝN, *Kniha*, s. 36.

¹⁹⁹ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 190.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 196.

15. září 1665 došlo ke schůzce mladších bratrů Jana Františka Kryštofa a Rudolfa Františka Ferdinanda na vlašimském zámku, během které došlo k dělení dědictví po Františkovi Vilémovi z Talmberka. Majetek byl rozdělen na dva rovné díly, vlašimský a jankovský, přičemž k jankovskému dílu byla přidána z původního vlašimského panství ves Ratměřice. Rudolf František Ferdinand si zvolil k užívání Jankov a Jan František Kryštof si ponechal Vlašim.²⁰¹ Z této schůzky se dochoval rozsáhlý zápis, který byl posléze vložen do desk zemských. Z něho lze také vyčíst podobu vlašimského zámku jako dosavadního sídla Talmberků.

Zámek se podle zápisu skládal z budovy původního gotického hradu a tzv. nového stavení, které bylo vystavěno v renesančním slohu za předchozích majitelů Vostrovců z Kralovic. Přízemí budovy bývalého hradu bylo vyhrazeno pro vaření. Kromě kuchyně se zde nacházela pekárna, vstup do sklepů a truhlářská světnice. V prvním patře byly umístěny prostory vrchnostenské kanceláře, zámeckého archivu a krejčovská dílna, která byla obložena prkny. Také zde byl pokoj pro „*J. M. pannu slečnu*“. Zda to byl pokoj určený pro slečnu Ludmilu nebo Barboru Annu, popisu zámku neuvádí. Přes celé druhé patro se rozkládal „*palác*“. Podle jedné z interpretací se mohlo jednat o sál předků, který by sloužil k reprezentaci rodu a jeho minulosti. Nad ním se na půdě sušilo prádlo.²⁰²

Nové stavení bylo celé podsklepeno. Ve sklepech bylo skladováno pivo, víno a potraviny pro kuchyň, která byla situována v přízemí. Za kuchyní se nacházela tzv. „*světnice rytířská oficířská*“, tedy úřednický pokoj, a také obydlí pro sládku. Za ním byly umístěny skladovací prostory a suché sklepy. V jednom z nich byl zdroj vody pro kuchyň. V prvním patře se nacházel pokoj Markéty z Talmberka, na který navazovala malá jídelna. Za ní byl bývalý pokoj hejtmána Skuhrovského. Poté následovala „*apatéka*“ s komorou a velká jídelna. Dále se zde nacházely dvě komory a kaple. Veškeré místnosti v patře byly klenuté a opatřeny štukovou výzdobou. Ve druhém patře byly pokoje Františka Viléma z Talmberka a jeho syna Rudolfa, sál a blíže nespecifikovaný zlatý pokoj. V podkroví se nacházel pouze jeden pokoj bez kamen. Zbytek půdního prostoru nebyl využit, i když „*pěkných pokojův více by se udělati mohlo*“. V rohu celého stavení stála zámecká věž.²⁰³

---

²⁰¹ Tamtéž, s. 190-191.

²⁰² Národní archiv Praha, Desky zemské větší 73, fol. D 17.

²⁰³ Tamtéž.

Z tohoto popisu vyplývá, že se vlašimský zámek řadil dle velikosti a skromného vybavení spíše k průměrným venkovským sídlům tehdejší doby. K radikálnějším přestavbám došlo až za dalších majitelů.²⁰⁴

Jan František Kryštof z Talmberka ještě 25. listopadu 1665 obnovil na žádost purkmistra privilegia městu Vlašimi a následně i městečku Domašín. V privilegích potvrdil stávající stav a odpustil vlašimským měšťanům dlužných 8000 zlatých za podmínky, že setrvají v katolické víře a budou vykonávat všechny fundace poskytnuté ve prospěch chudých.²⁰⁵ Jan František Kryštof nehodlal spravovat panství, jelikož tou dobou byl na studiích a hodlal zasvětit svůj život církevní sféře, a tak 7. prosince 1665 prodal vlašimské panství kněžně Boženě Dobrotivé z Porcie, rozené Kavkové z Říčan, za 185000 zlatých. Veškeré peníze z prodeje padly na otcovy dluhy.²⁰⁶

Od bratrů Jana Františka Kryštofa se vydělily dvě nové odnože vlašimské větve rodu. Od nejstaršího Františka Maximiliána Leopolda pocházeli tzv. Ratajští Talmberkové a od nejmladšího Rudolfa Františka Ferdinanda vzešli Jankovští Talmberkové.

7.4 Jan František Kryštof z Talmberka

Velmi pozoruhodnou postavou rodu byl Jan František Kryštof z Talmberka, který se narodil 31. prosince 1644 v Ratajích nad Sázavou.²⁰⁷ V mládí se dal na studia na pražské univerzitě. Pro studium měl skvělé predispozice v podobě fenomenální paměti. Jeho současníci o něm později napsali, že „jeho paměť byla tak znamenitá, že i po letech dovedl přesně udati místo v knihách, jež přečetl“.²⁰⁸ Vyšehradský kanovník Vojtěch

---

²⁰⁴ J. MOUDRÝ – J. SVOBODA, *Vlašim*, s. 117-120.

²⁰⁵ Z listu, v němž Jan František Kryštof z Talmberka potvrzuje a upravuje privilegia městu Vlašimi; SOKA Benešov, Archiv města Vlašimi, inv. č. 14, kart. 1.

²⁰⁶ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 195-196.

²⁰⁷ Pavel PANOCH – František R. VÁCLAVÍK, *Jan František Kryštof Talmberk. Skica k portrétu barokního preláta*, in: Martin Elbel – Milan Togner (edd.), *Historická Olomouc XIII. Konec švédské okupace a poválečná obnova ve 2. polovině 17. století*, Olomouc 2002, s. 187-197, zde 187. K základním životním datům Jana Františka Kryštofa srov.: Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové královehradečtí*, Hradec Králové 1990, s. 7; Antonín PODLAHA, *Series Praepositorum Decanorum Archidiaconorum Aliorumque Praelatorum et Canonicorum S. Metropolitanae Ecclesiae Pragensis a Primordiis Usque ad Praesentia Tempora*, Praha 1912, s. 218; Jeroným Jan SOLAŘ, *Dějepis města Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*, Praha 1870, s. 324-326.

²⁰⁸ Jaroslav KADLEC, *Jan Florián Hammerschmid*, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 61, 1953, s. 94-104, zde 95.

Tomáš Berghauer zase použil k Talmberkově charakteristice výraz „*vir incomparabilis memoriae*“.²⁰⁹ Dalším faktorem, který mohl Janu Františku Kryštofovi dopomoci k snazšímu získání titulu a společenské prestiže, mohlo být vědomí, že jeho děd Fridrich z Talmberka, vykonával úřad ochránce vysokého učení v Praze.

Po získání doktorátu teologie a obojího práva Jan František Kryštof odstartoval svoji kariéru roku 1669 coby probošt kapituly Všech svatých na Pražském hradě. Ještě téhož roku byl vysvěcen na kněze a posléze jeho prebendy začaly být doplňovány dalšími kanonikáty v kapitule vyšehradské, staroboleslavské a svatovítské. Dne 3. března následujícího roku byl dokonce jmenován císařskou provisí nesídelním kanovníkem olomoucké kapituly.²¹⁰

Do svatovítské kapituly byl přijat na základě přímluvy děkana Tomáše Pešiny z Čechorodu, který byl z počátku jeho protektorem. Pešina prosadil Talmberkovo přijetí i přes nevoli ostatních kanovníků, kteří nechtěli dle tradice přijímat mezi sebe osoby ze šlechtických kruhů. Tohoto jednání později hořce litoval. Děkan Pešina velmi dbal na dodržování privilegií, jimiž byla kapitula obdařena. Proto jej velice rozlítilo, když roku 1673 Jan František Kryštof z Talmberka získal pro svůj úřad probošta kapituly Všech svatých i jeho nástupce právo pontifikálií.²¹¹ Toto právo do té doby patřilo výhradně svatovítské kapitule, která byla tímto krokem velice rozhořčena a měla Talmberka za zrádce, neboť i on byl členem zdejší kapituly.²¹² K vyostření konfliktu ještě přispěla volba nového probošta svatovítské kapituly. Mezi kandidáty se kromě Pešiny, který zasvětil celý život obraně práv kapituly, přihlásil právě Talmberk. Ve své ctižádosti získal na svoji stranu tehdejšího arcibiskupa Matouše Ferdinanda Sobka a vdovu po Ferdinandu III. královnu Markétu, jež poslala kapitule doporučení ke zvolení Talmberka. Janu Františku Kryštofovi to nebylo nic platné, neboť nebyl zvolen ani jedním hlasem.²¹³

Talmberkův kariérní vzestup byl završen 15. ledna 1676, kdy byl jmenován královéhradeckým biskupem. Cestu k biskupskému stolci mu umetl jeho bratranec Jan

---

²⁰⁹ V překladu: muž nesrovnatelné paměti. P. PANOCH – F. R. VÁCLAVÍK, *Jan František Kryštof Talmberk*, s. 188.

²¹⁰ Tamtéž, s. 187.

²¹¹ Pontifikálie je v církevní praxi insignie velekněze, tedy biskupů včetně papeže (prsten, mitra, berla, pektorál, dříve ještě rukavice), a také některých dalších význačných hodnostářů (proboštů, arciděkanů apod.).

²¹² Václav ZELENÝ, *Tomáš Pešina z Čechorodu*, Časopis Musea království Českého 59, 1885, s. 226-243.

²¹³ Tamtéž, s. 238.

Bedřich z Valdštejna, který se roku 1675 stal pražským arcibiskupem a uvolnil mu tak svůj bývalý úřad královéhradeckého biskupa. K potvrzení Jana Františka Kryštofa z Talmberka ve funkci papežem Innocentem XI. došlo až 19. října 1676. Před Vánoci vykonal přísahu věrnosti před místodržícími²¹⁴ a samotná konsekrace proběhla 3. ledna 1677.²¹⁵

Nový biskup přijel do Hradce Králové až 23. října téhož roku. Na druhý den, tedy 24. října, měla proběhnout jeho slavnostní intronizace. Jan František Kryštof pozval na tuto slavnost české místodržící, kteří se ale pro zaneprázdněnost museli omluvit. Pozvání k účasti rovněž obdrželi i krajští hejtmané. Ti vůči biskupovi prokazovali jen povinnou čest, a dle rozkazů uvědomili obyvatelstvo kraje o novém pastýři.²¹⁶ Městská rada se rovněž intronizace nezúčastnila. Po zkušenostech z předešlého obřadu, kterého se radní účastnili a během něhož prvního královéhradeckého biskupa Sobka několikrát zneuctili, byla jejich nepřítomnost spíše výhodou. Přesto jejich neúčast na Talmberkově instalaci působila jako hrubá urážka. Jádrem sporu mezi městem a biskupstvím spadalo právě do doby episkopátu biskupa Matouše Ferdinanda Sobka, který způsoboval ve městě zbytečné konflikty a zasahoval do práv městské rady. Proto se proti němu zvedla vlna nevole, když bez povolení koupil na náměstí Gallasovské domy, které plánoval přebudovat na biskupskou rezidenci. Město se oprávněně obávalo svévolného oklešťování svých práv ze strany biskupa, a proto byla otázka biskupské rezidence na desítky let odsunuta.²¹⁷

Jediného vroucného přivítání se Talmberkovi dostalo od jezuitů, konkrétně provinciála Matěje Tannera, který mu pogrataloval k novému úřadu a pozval ho na jezuitskou kolej. Zde ho přede všemi jezuitami přivítal rektor Jan Rodvanovský, který při té příležitosti přednesl řeč, v níž připodobnil Talmberka ke starozákonním patriarchům a poučil biskupa o historii královéhradecké koleje. Jezuité následně doprovodili Talmberka na intronizaci do katedrály.²¹⁸

S královéhradeckými jezuitami biskup udržoval dobré vztahy. Ti na den svatého Františka Xaverského, tedy na 3. prosince, uspořádali na Talmberkovu počest divadlo.

---

²¹⁴ Jaroslav MIKAN, *Vznik a počátky hradeckého biskupství*, Hradec Králové 1946, s. 52.

²¹⁵ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014, s. 85.

²¹⁶ P. PANOCH – F. R. VÁCLAVÍK, *Jan František Kryštof Talmberk*, s. 188.

²¹⁷ Eva HAVLÍKOVÁ, *Jmenování a intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století*, Hradec Králové 2017 (= bakalářská práce), s. 21.

²¹⁸ Tamtéž, s. 36.

Představení bylo sehráno za umělého světla. Jan František Kryštof z Talmberka byl připodobněn ke sv. Františku Xaverskému a byly mu obětovány klobouk, hůl a Xaveriánská lahvice.²¹⁹ Při jiném jezuitském divadle byl nový biskup připodobněn pro svou pastýřskou péči k postavě Mojžíše, jindy zas byl „vypodobněn v Josefu egyptském, obilí pro lid shromažďujícím, a jako nosič Kristův, pravý Kryštof“.²²⁰

Kvůli s nezájmem hraničící atmosféře během intronizace choval Talmberk k sídelnímu městu chladný vztah. Ke zlepšení vztahů nepřispěla ani řada drobných, obvykle malicherných nedorozumění a nedostatek vzájemného pochopení pro nároky druhé strany. Městská rada Hradce Králové si po zkušenostech s biskupem Sobkem bedlivě střežila svá práva. Rada neustoupila ani tehdy, když se roku 1693 Jan František Kryštof z Talmberka snažil vyřešit dávnou otázku biskupské rezidence. Biskup ji plánoval zřídit v prostorách někdejšího starého hradu. Toho se ale město nemínilo vzdát, protože zde byla zřízena solnice a sýpka. Místo toho byl Talmberkovi nabídnut tzv. Nový hrad, tedy opuštěný purkrabský dům. To však biskup odmítl a otázka výstavby rezidence se přesunula na jeho zástupce.²²¹ Nutno dodat, že se ani biskup nesnažil o zlepšení vztahů. Městskou radu velice pohoršilo jeho agresivní chování vůči zvoníkovi, když mu roku 1680 Talmberk vytrhl z rukou klíče a udeřil ho jimi. Cholerickou povahu zdědil biskup nejspíše po své matce Voršile Kateřině rozené z Papenheimu.²²²

Jan František Kryštof z Talmberka spravoval svou diecézi ze 40 km vzdálené Chrásti a Hradci Králové se vyhýbal, jak mohl. Naopak čilé kontakty navázal s jezuitu, konkrétně s kolejí v Luži pod Košumberkem. Ke zdejšímu kostelu Panny Marie Pomocnice křesťanů přiváděl každoročně procesí z Chrásti, v jehož čele sám kráčel bosý na znamení velké pokory. Roku 1676 se zde zúčastnil založení mariánského bratrstva Narození P. Marie, do kterého rovněž vstoupil.²²³ Dále zde Talmberk roku 1687 za velké

---

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ J. MIKAN, *Vznik*, s. 32-35.

²²¹ P. PANOCH – F. R. VÁCLAVÍK, *Jan František Kryštof Talmberk*, s. 189,195.

²²² Tamtéž, s. 195.

²²³ Tamtéž, s. 189. O dějinách Luže a místní jezuitské koleje psali Markéta HOLUBOVÁ, *Maria Hilf – Stolz und Schutzchild auf dem Chlumek bei Luže. Zu den Beziehungen zwischen Jesuitenresidenz und marianischem Wallfahrtsort im Barock*, in: Tomáš Černušák – Heidemarie Specht (edd.), *Leben und Alltag in Böhmisch - mährischen und niederösterreichischen Klöstern in Spätmittelalter und Neuzeit*, Brno-St. Pölten 2011, s. 178-197; Věra NAŇKOVÁ, *Stavební vývoj poutního areálu na Chlumku u Luže*, in: Tomáš Sekyra – Vít Vlnas (edd.), *Ars baculum vitae. Sborník studií z dějin umění a kultury k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preisse, DrSc.*, Praha 1996, s. 160-167; Milan SKŘIVÁNEK, *K počátkům jezuitské rezidence na Chlumku u Košumberka. Epizoda z dějin protireformace*, in: Jindřich Francek (ed.), *Rekatolizace v českých*

slávy pokřtil Turkyni, jíž předtím jezuité cvičili v náboženství.²²⁴ Ke křtu tureckých zajatců docházelo na našem území především v osmdesátých a devadesátých letech 17. století, kdy byli vytlačováni Osmani z Uher. Jejich křty se stávaly velkými manifestacemi barokní katolické zbožnosti. Tyto křty se uskutečnily i na panství bratra Františka Maximiliána Leopolda z Talmberka.²²⁵

I biskup Talmberk rád provozoval teatrální manifestace katolické víry. Jednou takovou byla biskupova pouť v září roku 1684 na Sněžku. V barokním myšlení představovaly vysoké hory místo, kde je smrtelník blíže Bohu. Proto tato místa lákala k oslavě Boží velikosti. Právě k tomu účelu se nejlépe hodila nejvyšší hora zemí Koruny české.²²⁶ Cílem této cesty nebylo pouze posvěcení pramene Labe, ale také misijní záměry mezi místním obyvatelstvem, které zde bylo z velké části stále nekatolické. V neposlední řadě mělo dojít k potvrzení příslušnosti Labského pramene a jeho okolí ke Královéhradecké diecézi.²²⁷

Hrabě z Morzínu pro zvýšení symbolického efektu celé pouti zapůjčil Talmberkovi dvojici velbloudů, které hrabě získal jako válečnou kořist při neúspěšném tureckém obléhání Vídně. Velbloudi měli dopravit stan a další nezbytné vybavení až na Labskou louku. Výprava vyrazila z Vrchlabí přes Branné do Jilemnice, kde byl biskup vřele přivítán a rozhodl se zde strávit den odpočinkem. Druhý den, tedy 19. září, vyrazilo osazenstvo výpravy v brzkých ranních hodinách i přes deštivé a větrné počasí na cestu. Ovšem během cesty jeden z velbloudů podlehl drsnému zaalpskému klimatu, a tak část nákladu nezbytná pro celebrování mše musela být na místo dopravena na provizorních nosítkách. Kolem jedné hodiny odpoledne výprava zdárně dospěla na Labskou louku. Při stavění stanu a přípravě bohoslužby se rozpoutala taková vichřice, že biskup vyjádřil pochybnosti, zda vůbec bude moci celebrovat mši svatou. Posléze se Jan František Kryštof vyjádřil, že špatné počasí a veškeré nesnáze, které pouť provázely, vznikly

---

zemích. Sborník příspěvků z konference v Jičíně konané 10. září 1993, Jičín 1995, s. 85-94; Emil VORÁČEK a kol., *Luže v dějinách*, Luže 2016.

²²⁴ Václav OLIVA, *Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí*, Sborník historického kroužku 4, 1903, s. 86-87.

²²⁵ K tomu došlo v Ratajích nad Sázavou r. 1689, kdy byla pokřtěna jedna Turkyně, a r. 1692, kdy došlo ke křtu jednoho Turka a jedné Turkyně. Všichni byli zajati při obléhání Vídně. Za kmotry jim šli členové rodiny Františka Maximiliána Leopolda z Talmberka; A. N. VLASÁK, *Okres Uhlířsko-janovický v Čáslavsku. Nástin historicko-archaeologický*, Tábor 1885, s. 28

²²⁶ Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří KAŠE – Jiří MIKULEC – Vít VLNAS, *Velké dějiny zemí Koruny české VIII*, Praha 2008, s. 224-225.

²²⁷ P. PANOCH – F. R. VÁCLAVÍK, *Jan František Kryštof Talmberk*, s. 189-190.

působením horského ducha Rýbrcoula. Následně již biskup odsloužil mši svatou a přistoupil k samotnému aktu svěcení pramen. Dle Talmberkova líčení událostí v dopise hraběti Morzinu se během svěcení „*stala ale zvláštní věc, kterou lze čistě srovnávat s polovičním zázrakem. Neboť zatažené a ošklivé počasí, se post finitos* [po skončení vyhánění ďábla] *a hned potom, co bylo zazpíváno evangelium o křtu Krista Pána, a krucifix do studánky, jak to sebou církevní ceremonie přináší, zasazen, se v jediném okamžiku úplně ztratilo, takže jsme viděli jiné hory, jako rozkošný ráj, a já jsem mohl zbývající požehnání s mým největším potěšením a útechou dokončit*“.²²⁸ Následně osazenstvo výpravy ochutnalo vodu ze studánky a pojedlo. Na zpáteční cestu se biskup nemohl pro kluzkost cesty vydat na koni, proto mu služebníci udělali ze stolu nosítka, na kterých biskupa neslo osm mužů. Během obtížného sestupu po kluzkém svahu v jednom okamžiku Talmberka vyklopili. Ten to později v listu Morzínovi s žertem okomentoval slovy „*dva z oněch chlapíků zakopli a já jsem dopadl ze značné výšky, avšak bez újmy a šťastně, chvála Bohu, na nohy*“.²²⁹

Zvláštní kapitolu v životě Jana Františka Kryštofa z Talmberka představují jeho zlatokopecské aktivity. V druhé polovině 17. století se objevilo velké množství pověstí o ukrytých penězích z dob třicetileté války, proto se v kupních smlouvách nejednou objevila doložka o tom, že je nový majitel povinen, najde-li se v prodaném domě zakopaný poklad, rozdělit se o něj s původním majitelem rovným dílem.²³⁰ Tuto klauzuli biskup Talmberk přiložil do smlouvy při prodeji vlašimského panství r. 1665. Rovněž nechal vložit do desek zemských listiny, jimiž bylo ustanoveno, že najde-li se na panstvích jeho bratrů poklad, mají mu polovinu z tohoto nálezu odevzdat pro jeho bratrskou pomoc.²³¹

Veliký rozruch nastal roku 1686, kdy se rozšířila po kraji pověst o bájném pokladu rytíře Jana Vostrovce, předbělohorského majitele vlašimského zámku. Vostrovec byl pokládán za jednoho z nejbohatších rytířů v zemi. Proto po konfiskaci jeho majetku z roku 1621 byly prohledány jeho pražské paláce, kde byl skutečně nalezen poklad skládající se ze tří železných truhliček s penězi a šperky. K neštěstí vyšetřujícího

---

²²⁸ Přepis dopisu J. F. K. Talmberka Pavlovi hraběti z Morzinu ze dne 15. října 1684; M. BARTOŠ – M. BARTOŠOVÁ, *Jan z Talmberka. Svěcení Labe*, Krkonoše. Jizerské hory 6, 2007, č. 7, s. 50.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ P. PANOCH – F. R. VÁCLAVÍK, *Jan František Kryštof Talmberk*, s. 190.

²³¹ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 196.

komisaře ukryla Vostrovцова manželka jmění do záchodu. Samotné vyzvednutí tak trvalo dva dny a komisař si ze zabavených peněz ihned ponechal 40 zlatých jako odměnu „*za nemálo smradu, který vytrpěti musí!*“.²³² Druhá větší část pokladu se měla právě ukrývat na vlašimském sídle. Dle pověsti se zde mělo nacházet „*180 žejdlíků dukátů v krajáči, pak krabice s klenoty, kterou by sotva silný muž pozdvihl!*“.²³³ Bohužel nikdo nevěděl, v jaké části zámku byl poklad ukryt. Až onoho roku 1686 začal místní měšťan Jiří Novák tvrdit, že je mu známo, kde byl poklad zadržán. Tuto informaci údajně získal od starého slepého pražského zedníka, který pomáhal Vostrovcovi poklad uložit. Načež vypukly vášnivé rozepře o tom, komu bude případně nalezený poklad patřit. Vzniklou situaci musel dokonce řešit císař Leopold I., jenž rozhodl, že poklad bude po nalezení rozdělen na tři díly. Jeden by připadl královskému fisku, protože byl Vostrovcův majetek zkonfiskován. Druhý díl náležel současné majitelce Vlašimi Boženě Dobrotivé z Porcie a třetí měl obdržet biskup Talmberk.

Dne 17. února 1686 se sjela do Vlašimi vyšetřovací komise s Janem Františkem Kryštofem z Talmberka v čele. Druhý den ráno biskup odsloužil mši ve zdejším kostele a poté bylo vypraveno na zámek procesí k hledání pokladu. Po dvoudenním hledání se narazilo na sklípek, kde se měly klenoty nacházet. Na objevený prkenný poklop byly házeny svěcené věci, zpívány litanie a nábožné modlitby a konaly se i „*církevní obřady a exorcismy s nejlepší myslí!*“.²³⁴ Po odkrytí byl, k největšímu zklamání Talmberka, nalezen pouze prasklý krajáč. Biskup, i přes odpor všech ostatních, nakázal pokračovat v kopání, což popisoval v dopise vlašimský hejtman Kuneš své ženě do Vídně se slovy: „*S panem Talmberkem jsem měl veliké hádky, nebo kdyby bylo podlé jeho mysli chodilo, byl by dal celý zámek rub na rub převrátiti!*“.²³⁵

Další zlatokopecká horečka propukla u Jana Františka Kryštofa roku 1693, kdy koupil od svého bratra Rudolfa pustý zámek Habrovka u Ratměřic s okolními vesnicemi. Důvodem k této koupi byla pověst z časů bitvy u nedalekého Jankova (1645), podle které zde měla být zakopána vojenská kasa.²³⁶ Jeho zraku neunikl o čtyři roky později ani hrad Kunětická Hora v blízkosti Pardubic. Na hradě se nacházela kaple sv. Kateřiny v dosti zchátralém stavu a biskup si ji chtěl na svůj náklad opravit. Tento záměr ohlásil

---

²³² J. MOUDRÝ – J. SVOBODA, *Vlašim*, s. 98.

²³³ A. N. VLASÁK, *Okres Vlašimský*, s. 24-25.

²³⁴ Tamtéž, s. 26.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ P. PANOCH – F. R. VÁCLAVÍK, *Jan František Kryštof Talmberk*, s. 196.

pardubický hejtman české komoře s tím, že se obecně „ví, jak je pan biskup vrtkavý“. Nakonec to Talmberkovi nebylo dovoleno s tím odůvodněním, že „by snad podle svého obyčeje poklady kopati a hledati dáti chtěl“.²³⁷

Biskup Talmberk se angažoval rovněž při výzdobě Thurnovské zámecké kaple sv. Romedia v Cholticích. Na žádost hraběte Romedia Konstantina Thurna (1641-1700) vypracoval Jan František Kryštof z Talmberka její ideový program, který byl na tehdejší dobu dosti neobvyklý. Už samotné zasvěcení kaple severoitalskému světcí svatému Romediovi bylo jedinečné v celé střední Evropě.²³⁸ Šlo zde o prolínání obecných biblických motivů s výjevy z legendy patrona svatyně, jehož odlesk slávy dopadá i na jeho hraběcího jmenovce. Zatímco výzdobu horní sféry klenby ovládají plastické postavy apoštolů Petra a Pavla, tedy evangelistů a církevních otců, v prostoru pod římsou našli místo spoutaní nejnebezpečnější heretici: Arius, Šimon Kouzelník, Nestorius, Mání, Jeroným Pražský, Martin Luther, Jan Kalvín a dokonce i Jan Hus.²³⁹ U každého z nich je zobrazen emblematický motiv a doprovodné verše.²⁴⁰ Přestože jsou zde reformátoři uvedeni v posměšném zobrazení, jedná se o unikát, protože v pobělohorské době bylo striktně zakázáno veřejně vyobrazovat české reformátory 15. století. To ovšem neznamená, že husitství zcela zmizelo z výtvarného umění. Docházelo především k znázornění utrpení řeholníků, kterému byli vystaveni během vypalování a drancování klášterů.²⁴¹

Jan František Kryštof se z pozice královéhradeckého biskupa rovněž účastnil svěcení církevních objektů. Například roku 1678 světil kostel Narození Páně v kapucínskému klášteře v Opočně. O deset let později vysvětil domácí zámeckou kapli v Rychnově, která obsahovala kopie 16 mariánských obrazů ze všech zemí Koruny české. Vysvětil i nový kostel sv. Matouše na panství svého bratra Františka Maxmiliána v Ratajích nad Sázavou. Talmberk se objevil i na Kuksu, kde Františkovi Antonínu Šporkovi světil novou kapli nad lázeňským pramenem.²⁴²

---

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Tamtéž, s. 188.

²³⁹ Vít VLNAS, *Vztah pobělohorských katolíků a racionalistů 18. století k Husovi a husitství*, in: Petr Čornej – Václav Ledvinka (edd.), *Praha Husova 1415-2015*, Praha 2015, s. 172-175, zde 172.

²⁴⁰ U Husa připomíná hořící salamandr jeho upálení.

²⁴¹ V. VLNAS, *Vztah*, s. 172.

²⁴² P. PANOCH – F. R. VÁCLAVÍK, *Jan František Kryštof Talmberk*, s. 196.

Důležitou roli v Talmberkově episkopátu hrála i jeho stavební činnost. Její stopy je možné nalézt na letním sídle královéhradeckých biskupů, jímž byl zámeček Bischofstein na Broumovsku, kde je připomíná kamenná deska s talmberkovským erbem s lekníny a biskupovými iniciálami datovaná k roku 1678. Důležitým počinem byla stavba kostelíka Panny Marie pod Skálou r. 1696. Nejvýznamnější stavbou byl bezesporu kostel sv. Markéty v Podlažicích stojící na základech kláštera, jež byl vypálen za husitských válek. Původně chtěl biskup Talmberk obnovit celý klášter. K tomu ho dle pověsti vedla „procházka po klášterních rozvalinách, při níž měl vidění, kterak mu kynou a ke znovuobnovení komplexu ho ponoukají tři neznámí mniši“.²⁴³ Nicméně z finančních důvodů došlo pouze k obnovení samotného kostela, který z exteriéru nese strohé prvky raného baroka. Za to vnitřní prostory chrámu jsou velmi bohatě vyzdobeny. Některé architektonické prvky dokonce odkazují k původní románské bazilice. O tom, jakou důležitost celému místu Jan František Kryštof kladl, svědčí skutečnost, že si podlažický kostel vybral jako místo posledního odpočinku pro sebe a svou sestru Ludmilu Terezií Františku.²⁴⁴

Třetí královéhradecký biskup Jan František Kryštof z Talmberka zemřel 3. dubna 1698. Ve své závěti vyjádřil v duchu barokního českého jazykového vlastenectví rozvíjeného Bohuslavem Balbínem přání, aby pro jeho milovaný kostel v Podlažicích byl vybrán kaplan, který nebude mnichem, ani čistým Němcem, ale Čechem pocházejícím z královéhradecké diecéze. Tento výběr zdůvodňuje slovy „*quia lingua bohemika est necessaria*“.²⁴⁵

Jan František Kryštof z Talmberka je jediným členem rodu, jehož podobu známe z obrazu, konkrétně ze dvou obrazů uchovaných v královéhradeckém biskupství. Na starším obraze je zpodobněn ve zdobném rouše, které plně odpovídalo zastávanému biskupskému úřadu. Obrazy dalších členů rodu nejsou, dle současného zjištění, známy. Je s podivem, že by taková význačná osobnost své doby, kterou bezesporu byl Fridrich z Talmberka, neměla žádný portrét. Obrazy patrně existovaly, protože rodové obrazárny byly z hlediska prestiže nezbytnou výbavou tehdejších šlechtických sídel.²⁴⁶ Nejspíše

---

²⁴³ Tamtéž, s. 191-193.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 193-194.

²⁴⁵ V překladu: protože český jazyk je nám blízký; Talmberkova závěť ze dne 29. března 1698; SOA Zámorsk, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 64 I 3, kart. 5.

²⁴⁶ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 179.

zanikly během častých požárů talmberských sídel nebo někde dodnes čekají na své objevení.

8. Jankovská odnož

Od Rudolfa Františka Ferdinanda, nejmladšího ze synů Františka Viléma z Talmberka, který se po rozdělení majetku z roku 1665 usídlil na Jankově, se odvozuje odnož tzv. jankovských Talmberků. Rudolf se oženil s Marií Annou hraběnkou z Paaru.²⁴⁷ S ní zplodil dceru Františku Eleonoru a tři syny, Josefa Františka Felixe, Jana Jakuba Františka a Viléma Františka.²⁴⁸ Manželka Marie Anna zemřela v mladém věku 2. července 1693, proto se o tři roky později oženil s Johankou Sabinou z Valdštejna.

Rudolf František Ferdinand z Talmberka nijak nevynikal v politické sféře, ani v oblasti mecenášství a rozvoje panství. Po vzoru nejstaršího bratra Františka Maximiliána Leopolda si začal budovat novou rezidenci, a to zámek Habrovku nedaleko Jankova, který, ať už z finančních či jiných důvodů, nedostavil, a již roku 1693 je uváděn jako pustý.²⁴⁹ V téže roce prodal Rudolf kus panství se zmíněným zámkem svému bratrovi Janu Františku Kryštofovi z Talmberka, který zde hledal poklady. Ve stejné době Rudolf předal správu nad panstvím svému nejstaršímu synovi Josefu Františku Felixovi z Talmberka, který získal po smrti biskupa († 1698) odprodané části panství zpět.²⁵⁰ Josef se oženil s Felicianou Františkou z Vunšic. Spolu koupili statek Oblajovice²⁵¹

Rudolfovi se jako rodiči přihodilo to nejhorší, co ho mohlo potkat. Přežil své děti. Nejstarší Josef František Felix zemřel 5. února 1698 ve věku 29 let v Oblajovicích.²⁵² Druhý syn Jan Jakub František, který se vydal na církevní dráhu a působil jako kanovník kostela ve Vratislavi a přednosta královské kaple v Praze, umřel 22. listopadu 1701 ve věku 24 let. Ve věku 23 let skončil i nejmladší syn Vilém František 4. května 1705.²⁵³

Rudolf František Ferdinand z Talmberka, zdrcený ztrátou svých synů, prodal ještě na podzim roku 1702 panství Jankov, které rodu patřilo přes tři staletí. Jeho novým majitelem se stal svobodný pán Jan Antonín Kořenský z Teršova. Rudolf se pak uchýlil do Prahy, kde i v květnu roku 1705 dožil a byl pohřben v kostele Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů.²⁵⁴

---

²⁴⁷ A. N. VLASÁK, *Okres Votický*, s. 77.

²⁴⁸ P. MAŠEK, *Šlechtické rody*, s. 349.

²⁴⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, Praha 1927, s. 286.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 91.

²⁵¹ A. SEDLÁČEK, *Z Talmberka*, s. 59.

²⁵² A. N. VLASÁK, *Okres Votický*, s. 77.

²⁵³ Tamtéž, s. 78.

²⁵⁴ Tamtéž.

Jeho smrtí došlo k vymření Jankovských Talmberků po meči. Poslední zástupkyní byla Markéta Eleonora Františka z Talmberka, jediná dcera Josefa Františka Felixe, která se roku 1717 vdala za Jana Václava Vratislava z Mitrovic.²⁵⁵

---

²⁵⁵ A. SEDLÁČEK, *Z Talmberka*, s. 59.

9. Ratajská odnož

Zakladatelem odnože ratajských Talmberků byl nejstarší syn Františka Viléma z Talmberka František Maxmilián Leopold, který zdědil po smrti otce roku 1665 panství Rataje nad Sázavou. Rovněž byl ustanoven poručníkem nad ostatními sourozenci.²⁵⁶

V rámci poručnictví dostal do spravování také dlužní úpis Václava Holického ze Šternberka. Tento úpis vznikl již roku 1584, kdy si Karel Petr Holický ze Šternberka půjčil 10000 kop grošů míšenských od Jiřího z Talmberka. Karel Petr Holický dluh nesplatil, a tak po jeho smrti přešel na jeho nezletilého vnuka Václava Jiřího Holického ze Šternberka. Jeho poručník dne 16. října 1630 dlužní list obnovil a zavázal se dědici Jiřího, Janovi z Talmberka, platit půlročně úrok 300 kop grošů, dokud neshromáždí dlužnou částku a nevyplatí ji. Václav Jiří se ale k placení neměl. Jan z Talmberka na dlužníka nenaléhal, protože věděl, jak je těžké v dobách třicetileté války hospodařit, a chtěl s Holickým zachovat dobré vztahy. Proto zapřísahal ve svém kšaftu dědice Františka Viléma z Talmberka, aby na Šternberkovi peníze nevymáhal. František Vilém ale této rady nedbal, protože se sám ocitl ve finanční tísní a požadoval splacení peněz. Hrabě Šternberk na to namítal, že původní úpis nikdy neviděl a „peněz těch sám nikdy neužil“, ²⁵⁷ přesto nabídl zaplatit částku 6000 zlatých s tím, že dluh bude urovnán. To ale Talmberk odmítl. Za takovýchto okolností se hrabě Václav obrátil přímo k císaři. Ten na jeho žádost zřídil komisi, která měla celou situaci vyřešit. Bohužel, než došlo k předvolání účastníků, František Vilém z Talmberka zemřel.²⁵⁸

Po jeho smrti přešel úpis spolu s panstvím Jankov na nejmladšího Rudolfa. Jeho jménem začal František Maximilián Leopold z Talmberka na počátku prosince 1665 zasypávat Šternberka dopisy, ve kterých žádal okamžité zaplacení dluhu, neboť jeho bratr Rudolf se chtěl vypravit na kavalírskou cestu a jiných peněz k tomu účelu neměl.²⁵⁹ Na to mu Václav Jiří Holický ze Šternberka připomněl, že s ním nemá být dle závěti Jana z Talmberka takto jednáno, a že již na úrocích zaplatil přes 50000 kop grošů. Naposledy požádal Talmberka, aby „na Šternberk na kus hovězího masa přijel“²⁶⁰ a v klidu všechno přátelsky urovnali. Tato výzva nebyla z talmberské strany vyslyšena a hrabě Šternberk

---

²⁵⁶ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 190.

²⁵⁷ Václav SCHULZ (ed.), *Korrespondence hraběte Václava Jiřího Holického ze Šternberka*, Praha 1898 (= Historický archiv 14), s. 9.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 73.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 74.

byl neustále zásobován novými dopisy se žádostmi o zaplacení plné výše dluhu, na které již ani neodpovídal. K dohodě nakonec došlo 11. prosince 1665 na Českém Šternberku. Hrabě Václav Jiří Holický ze Šternberka se zavázal Rudolfovi z Talmberka zaplatit 3000 zlatých hned a v následujících letech vyplácet zbývající částku po 1000 říšských tolarech. Úroky mu byly odpuštěny. Zbytek dluhu byl splacen do prosince roku 1670. Zda za vyplacené peníze Rudolf opravdu vyjel na kavalírskou cestu, není známo. Jisté je, že hrabě Šternberk zůstal z chování Františka Maximiliána Leopold rozmrzen i v následujících letech, jak dokazuje dopis z 29. května 1666, ve kterém Talmberk vyjevil přání, že by se za ním rád vypravil na Český Šternberk, jen kdyby věděl, že „*jako první hněvati se neráčil*“.²⁶¹

František Maxmilián Leopold z Talmberka se roku 1663 oženil s Evou Reginou Kustošovou ze Zubřího a Lipky. Spolu měli tři dcery, Polyxenu, Františku a Kateřinu, a dva syny Františka Antonína a Jana Františka Ludvíka.

Manželé za pomoci biskupa Jana Františka Kryštofa z Talmberka roku 1672 dostavěli zámek v Ratajích nad Sázavou, o čemž svědčí do kamene tesaný talmberský znak nad portálem, pod kterým je umístěna mramorová deska s latinským nápisem: *Anno 1672 illustris. D. D. Frant. Maxm. Dux de Talmberg cum sua illustrissima conjuga Eva nata Custossiana, volentes familiae suisque posteris memoriam relinquere, hanc arcem Rattagensem collapsam temporibus deficillimi extruxere. Tu quisque possessor fueris, ora pro eis Deum et vale.*²⁶²

Dalším stavebním počinem manželů byla stavba nového kostela v Ratajích, který byl vystavěn v letech 1676-1691. Součástí stavby byla i nová rodová hrobka, která byla opatřena pískovcovou deskou s talmberským znakem a latinským nápisem: *Ex valle Talmberg rattagenses petunt in petra, quae Christus est, fortunatos vivere dies in astris.*²⁶³ K vysvěcení kostela došlo 21. května 1691 za přítomnosti bratra ratajského pána, biskupa Jana Františka Kryštofa z Talmberka. Talmberkové nijak na zařízení

---

²⁶¹ Tamtéž, s. 78.

²⁶² „Roku 1672 nejjasnější pán pan Frant. Maxm. z Talmberka se svou nejjasnější manželkou Evou, rozenou Kustošovnou, chtěje rodu a svým potomkům památku zůstaviti, tento hrad ratajský, sešlý přetěžkými časy, z trosek vyzvedli. Ty, kdož koliv budeš držitelem budoucím, pros za ně Boha a žij blaze“; J. LUTRÝN, *Kniha*, s. 37.

²⁶³ „Z údolí Talmberkové ratajští prosí na skále, jež Kristus jest, aby žili šťastné dny nad hvězdami“; tamtéž, s. 38.

kostela nešetřili. Oltáře i kazatelna byly pozlacené. Kostelu darovali nesčetně obrazů a velký zlacený kalich se stříbrnými obrazy a emailovanými obrázky evangelistů.²⁶⁴

Tyto nákladné stavební aktivity velmi vyprázdnily rodovou pokladnici. Ke zlepšení jejího stavu nepřispěl ani edikt císařské komise z roku 1668. Komisaři požadovali po Františku Maximiliánu Leopoldovi, Rudolfovi Františku Ferdinandovi a Janu Františku Kryštofovi z Talmberka doplacení částky 23428 kop míšenských, které údajně neuhradil Fridrich z Talmberka za koupi zkonfiskovaného panství Vlašim roku 1622. Talmberkové se proti tomu ohradili s tím, že jejich děd Fridrich zaplatil za statky plnou sumu, a ještě navíc poskytl královské komoře 2331 zlatých coby půjčky. V odpovědi na jejich stížnost jim císař Leopoldem potvrdil, že sice částka 23428 kop byla vyrovnána Fridrichovými dlužními úpisy, které měl na zkonfiskovaných statcích rebelů, ale na to neměl císařské schválení, a proto měla být uhrazena znovu.²⁶⁵

Zhoršující se finanční situace rodiny přesto dala vzniknout významnému mecenášskému počínu, a to vzniku tzv. Talmberského kodexu. Rukopis obsahuje nejvýznamnější bohemikální právní texty a řády. Rovněž jsou zde citovány některé nálezy dvorského i zemského soudu a písemnosti týkající se sporů a žalob českých pánů. V kodexu jsou rovněž zachycena pojednání o půhonech, ve kterých je obširně uvedeno kdo, jak a kde se měl práva domáhat. Dále je zde popsán rozsáhlý *Řád korunování krále českého*.²⁶⁶

Talmberský kodex nechal zhotovit František Maxmilián Leopold z Talmberka. Podle jiné hypotézy byla kniha sepsána na počátku 16. století pro nejvyššího purkrabího Jindřicha IV. z Hradce.²⁶⁷ Každopádně se kodex ocitl v rukou Talmberků, po nichž nese jméno. V psaní pokračoval i Františkův syn Jan František Ludvík, který rukopis daroval svému strýci a královéhradeckému biskupovi Janu Františku Kryštofovi s následujícím věnováním: „*Tuto knihu z vděčného srdce dávám nejjasnějšímu a nejbližšímu příbuznému pánu panu Františkovi Janu Kryštofu, pánu a hraběti z Talmberka, z Boží a apoštolské stolice milosti biskupu královéhradeckému, strýci svému nejmilejšímu, rodnému, pro památku. Tato kniha nechť zůstane v rodě talmberském, z něhož nikdy nebud' odňata. Doufám, že příznivě přijata bude*“.²⁶⁸ Bohužel se toto přání nevyplnilo. Po smrti

---

²⁶⁴ Tamtéž, *Knihy*, s. 76.

²⁶⁵ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 181.

²⁶⁶ J. ŠAFRA, *Umělecké památky*, s. 61-62.

²⁶⁷ M. RUBEŠ, *Hrad*, s. 45.

²⁶⁸ J. LUTRÝN, *Knihy*, s. 113.

posledního mužského člena rodu se kodex neznámou cestou ocitl v ambrosiánské knihovně v Miláně. Později doputoval do sbírek cisterciáckého kláštera v Oseku a odtud se dostal jako dar do sbírek Knihovny Národního muzea, kde je uložen dodnes.²⁶⁹

Roku 1689 přijela do Rataj navštívit své rodiče dcera Polyxena, provdaná za hraběte Tyči, jehož majetky se nacházely v Sedmíhradsku. Právě odtud utekla Polyxena ze strachu z nákazy morem, který tam tou dobu řádl. Nevědomky touto návštěvou zavlekla mor i do Rataj, který se zde hojně rozšířil. První osobou, která padla moru za oběť, byla hraběnka Eva, rozená Kustošová ze Zubřího a Lipky. Následovala ji bohužel i dcera Polyxena. Obě byly uloženy do nové hrobky pod kostelem.²⁷⁰ František Maximilián Leopold z Talmberka přežil svoji ženu o 11 let a zemřel 16. února 1701.²⁷¹

Po jeho smrti převzal ratajské panství Jan František Ludvík. Do jeho rukou přišly i Postupice, které zdědil po strýci biskupovi. Bohužel poslední generace přivedly svým nepříliš podařeným hospodařením rod do obdobné situace, ve které se před stoletím nacházeli například Rožmberkové, Pernštejnové, Páni z Hradce nebo Smiřičtí ze Smiřic. Rod velmi zchudl a o slovo se hlásila i genetická zátěž rodu. Proto Jan František Ludvík z Talmberka prodal roku 1712 ratajské panství knížeti Václavu Oktaviánu Kinskému z Vchynic a Tetova.²⁷² Poté bydlel ve skromném vesnickém zámečku v Hornosedlích u Mirovic v jižních Čechách. Ačkoliv byl Jan František Ludvík ženatý s Josefou Maximiliánou z Löwenfelsu, nepodařilo se jim zplodit žádné potomky.

Janův starší bratr František Antonín bydlel v Talmberském paláci v Praze. Bohužel ho musel roku 1730 prodat a odstěhoval se do Opavy, kde 17. července 1731 zemřel. Se svou manželkou Františkou Felicitou, rozenou z Vrtby, měl dvě dcery, Annu Terezií a Annu Františku, a syna Josefa Václava. Děti Františka Antonína ztělesňovaly poslední generaci skomírajícího rodu. Josef Václav z Talmberka pobýval v Horosedlích, jež zdědil po strýci, a působil jako poručík u vojska.²⁷³ Zde také 8. června 1735 skončil ve věku 23 let. S jeho smrtí došlo k vymření po meči kdysi slavného a mocného rodu

---

²⁶⁹ Dostupné z http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NMP_I_A_1_2E08HQF-cs. 17. 2. 2021. Rukopis má rozměry 60 x 40 cm. Je svázan v kožené vazbě a má 500 číslovaných listů, z toho 440 popsaných; M. RUBEŠ, *Hrad*, s. 45.

²⁷⁰ A. N. VLASÁK, *Okres Uhlířsko-janovický*, s. 28; J. LUTRÝN, *Kniha*, s. 73.

²⁷¹ A. SEDLÁČEK, *Z Talmberka*, s. 59.

²⁷² J. LUTRÝN, *Kniha*, s. 41.

²⁷³ F. A. SLAVÍK, *Dějiny*, s. 181.

Talmberků. Poslední žijící členkou rodu se stala Anna Františka z Talmberka, která byla dvorní dámou v Drážďanech. Tam také zemřela roku 1750.²⁷⁴

---

²⁷⁴ A. SEDLÁČEK, *Z Talmberka*, s. 59.

10. Závěr

Záměrem předkládané bakalářské práce bylo zachytit dějiny rodu Talmberků, jehož počátky spadají do druhé poloviny 13. století. Po prvotním pádu, způsobeném účastí Hroznaty z Úžic na povstání proti českému králi Václavu II., se Talmberkové rychle vzchopili a hospodařili na panství kolem rodového hradu Talmberg. Rod se poměrně brzy rozrostl a rozdělil na dvě větve, talmborskou a jankovskou. Během husitských válek zůstali Talmberkové věrní katolické církvi. Mnozí z rodu se i vydali na církevní dráhu. Nejvýznamnější církevním hodnostářem byl jistě olomoucký biskup Pavel z Miličina a Talmberka († 1450). Členové jankovské větve se začali více angažovat v zemské politice a u panovnického dvora. Vilém z Talmberka byl dokonce radou krále Ferdinanda I. a Maxmiliána II. Za jeho synů došlo opět k rozdělení rodu. Od Jana z Talmberka se vydělila smilkovská větev, k jejímuž vymření došlo na konci 17. století. S osobou Jiřího z Talmberka vznikla vlašimská větev.

Stěžejním cílem práce bylo především zachycení životních osudů a veřejného působení představitelů vlašimské větve rodu v průběhu 17. století. Její zakladatel Jiří z Talmberka se pohyboval ve vrcholné české politice. Z pozice zemského soudce a krajského hejtmána povýšil do úřadu nejvyššího sudího a nejvyššího zemského komorníka. Dokonce se stal jedním z místodržitelů. Během stavovského povstání se přidal na stranu vzbouřených evangelických stavů. Proto byl po porážce revolty v bitvě na Bílé hoře uvězněn. Od doživotního žaláře a konfiskace majetku ho zachránil jeho syn Fridrich, který stál věrně po celou dobu svého života na straně habsburského domu. Díky své loajalitě mohl stoupat v kariéřním žebříčku, a tak se z úřadu prezidenta apelačního soudu dostal až na pozici nejvyššího hofmistra Království českého. Kromě toho zasedal Fridrich z Talmberka v exekuční, konfiskační a protireformační komisi. Během třicetileté války značně rozšířil pozemkový majetek rodu. Po jeho smrti převzal celé jmění František Vilém z Talmberka, který nepřilíš dobře hospodařil. K rozhazovačnému životu ho strhávala i jeho žena Uršula Kateřina z Papenheimu, jež byla nechvalně známá svým hysterickým chováním. Za jejich spravování majetku došlo k zadlužení rodu. Proto museli synové Františka Viléma po otcově smrti prodat panství Vlašim. Velice zajímavou postavou v dějinách rodu byl královéhradecký biskup Jan František Kryštof z Talmberka, který podnikl výpravu k prameni Labe a také se zasloužil o vybudování kostela v Podlažicích. Pro svou zálibu v hledání pokladů bývá označován za nejpodivínějšího českého barokního preláta. V šedesátých letech 17. století došlo k poslednímu větvení rodu. Od Rudolfa z Talmberka se vydělili tzv. jankovští Talmberkové, kteří nevynikli

žádnou politickou ani mecenášstvím. Poslední mužský příslušník této větve zemřel roku 1705. Od Františka Maximiliána Leopolda z Talmberka pocházeli tzv. ratajští Talmberkové. František Maximilián Leopold rovněž nezastával vysoké politické funkce, zato se plně věnoval zvelebení svého posázavského panství. Rataje nad Sázavou se za jeho vlády dočkaly velkého rozkvětu. Byl zbudován nový zámek a kostel. Z tohoto období rovněž pochází tzv. Talmberský kodex, významná česká rukopisná právní památka. Následující generace již neunesly dluhové zatížení a musely téměř všechna panství prodat. Proto zemřel poslední mužský člen rodu Josef Václav z Talmberka roku 1735 v relativně skromných podmínkách jihočeského vesnického záměčku.

Město Vlašim, po němž se psala jedna větev rodu, patřilo Talmberkům v rozmezí let 1622-1665. Pro město bylo uvedené mezidobí spíše obdobím úpadku, který byl zapříčiněn obecnými poměry během třicetileté války a vypleněním města procházejícími vojsky. Avšak Talmberkové se nijak nepřičinili o rozkvět města a ani zde nevyvíjeli větší stavební aktivitu. Pouze městu vydali privilegia, která buď potvrzovala současný stav, nebo okleštila práva města ve prospěch vrchnosti. Příslušníci vlašimské větve rodu paradoxně věnovali veškerou péči Ratajím nad Sázavou, které měly plnit funkci prestižního reprezentačního rodového sídla. Důvodem byla patrně jejich poloha v blízkosti zříceniny hradu Talmberg založeného prapředkem rodu již na konci 13. století.

Dalším cílem práce bylo zachytit majetkovou základnu Talmberků, kterou umožnily rekonstruovat zejména zápisy v deskách zemských, a to včetně kšaftů některých příslušníků rodu. Sídla a pozemky rodu se rozkládaly především ve středním Posázaví, odkud rod pocházel, ve středních Čechách a na pomezí středních a jižních Čech. V době vrcholného středověku Talmberkové měli državy i v oblasti východních Čech.

Větší pozornost by si jistě zasloužila korespondence členů rodu, jejímž prostřednictvím by se dalo lépe proniknout do jejich myšlenkového světa a pochopit motivy jejich činů. Velká část korespondence se dochovala v Rakouském státním archivu mezi písemnostmi Harrachů, s jejímiž členy si Talmberkové, zejména František Vilém, Uršula Kateřina z Papenheimu, Jan František Kryštof, Rudolf František Ferdinand a František Antonín, dopisovali od poloviny 17. století až do třicátých let 18. století. Za prozkoumání by jistě stál rodinný archiv Černínů-Morzinů ve Státním oblastním archivu v Zámrsku, jelikož královéhradecký biskup Talmberk si dle zjištění z literatury často s hrabaty z Morzinu dopisoval. K další korespondenci Jana Františka Kryštofa by mě jistě přivedly další archiválie z fondu Biskupský archiv Hradec Králové uloženého v témže archivu. Tímto směrem by se do budoucna mohla vyvíjet diplomová práce.

11. Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané:

Národní archiv Praha

Stará manipulace

inv. č. 3709, sign. T 35/31, kart. 2397.

Desky zemské

DZV 73 (Kvatern památný zeleně zlatý pátý cedulí dílčích léta 1664)

DZV 139 (Kvatern trhový karafiátový od 1617 do 1619)

DZV 148 (Kvatern trhový citronový od 1643 do 1645)

Státní oblastní archiv Zámorsk

Biskupský archiv Hradec Králové

inv. č. 64 I 3, kart. 5.

Státní okresní archiv Benešov

Archiv města Vlašimi

inv. č. 13-14, 1567 (Pamětní kniha města Vlašimi I), kart. 1.

Staré tisky:

PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj, *Diadochus, to jest posloupnost knížat a králů českých, biskupů a arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného království českého, to jest panského, rytířského a městského*, Praha 1602.

Prameny vydané:

HELCLOVÁ, Eva (ed.), *Testament Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic*, Porta Bohemica 2, 2003, s. 95-103.

KOLDINSKÁ, Marie – MAŤA, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.

MENDELOVÁ, Jaroslava (ed.), *Dekrety reformační komise pro Nové Město pražské z let 1627-1629*, Praha 2009.

NOVÁK, Jan Bedřich (ed.), *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně 1276-1296*, Praha 1903.

PODLAHA, Antonín (ed.), *Dopisy reformační komise v Čechách z let 1627-1629*, Praha 1908.

SCHULZ, Václav (ed.), *Korrespondence hraběte Václava Jiřího Holického ze Šternberka*, Praha 1898 (= Historický archiv 14).

TIEFTRUNK, Karel (ed.), *Pavel Skála ze Zhoře. Historie česká od r. 1602 do r. 1623 I-V*, Praha 1865-1870.

Literatura:

BARTOŠ, M. – BAROTŠOVÁ, M., *Jan z Talemberka. Svěcení Labe*, Krkonoše. Jizerské hory 6, 2007, č. 7, s. 50.

BENEŠ, František, *Dějiny městečka Kácova nad Sázavou*, Hlasy od Želivky a Sázavy 42, 1928, s. 42-102.

BÍLEK, Tomáš, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I-II*, Praha 1882-1883.

BUBEN, Milan M., *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000.

BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha–Litomyšl 2002.

CROŮ, Jana, *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014.

ČORNEJOVÁ, Ivana – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VLNAS, Vít, *Velké dějiny země Koruny české VIII*, Praha 2008.

DENIS, Ernest, *Čechy po Bílé hoře I-II*, Praha 1904-1905

DENIS, Ernest, *Konec samostatnosti české*, Praha 1893.

DOBIÁŠ, Josef, *Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí I. Doba předhusitská*, Pelhřimov 1927.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, *Václav II. a jeho dvůr*, in: Klára Benešová (ed.), *Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský – 1310*, Praha 2010, s. 364-370.

- ELBEL, Petr, *Kapitoly z dějin katolické církevní správy na Moravě v době husitské (1408-1457)*, Brno 2007 (= disertační práce).
- FRANCEK, Jindřich – JAKL, Jan, *Biskupové královehradečtí*, Hradec Králové 1990.
- GINDELY, Antonín, *Dějiny českého povstání léta 1618 I-IV*, Praha 1870-1880.
- HAAS, Antonín, *Soupis privilegií měst a městeček ve Středočeském kraji od roku 1526*, Středočeský sborník historický 6, 1971, s. 125-161, zde 158.
- HAVLÍKOVÁ, Eva, *Jmenování a intronizace královehradeckých biskupů v 17. a 18. století*, Hradec Králové 2017 (= bakalářská práce).
- HEŘMAN, Jan, *Z ikonografie středního Posázaví*, Vlašim 2009.
- HOJDA, Zdeněk, *Jankovská bitva ve švédském a evropském dějepisectví*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 35, 1995, s. 65-71.
- HOLUBOVÁ, Markéta, *Maria Hilf – Stolz und Schutzchild auf dem Chlumek bei Luže. Zu den Beziehungen zwischen Jesuitenresidenz und marianischem Wallfahrtsort im Barock*, in: Tomáš Černušák – Heidemarie Specht (edd.), *Leben und Alltag in Böhmischnährischen und niederösterreichischen Klöstern in Spätmittelalter und Neuzeit*, Brno-St. Pölten 2011, s. 178-197.
- HRABĚTOVÁ, Irena, *Erbovní pověsti v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohol*, Brno 1992.
- CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Václav II. Král český a polský*, Praha 2007 (= Velké postavy českých dějin 7).
- KADLEC, Jaroslav, *Jan Florián Hammerschmid*, Časopis Společnosti přátel starožitností 61, 1953, s. 94-104.
- KASÍK, Stanislav – MAŠEK, Petr – MŽYKOVÁ, Marie, *Lobkowiczové, dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002.
- KNOZ, Tomáš, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, střeoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.
- LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS, Vít, *Pražské paláce. Encyklopedický ilustrovaný přehled*, Praha 2000.

- LIBOR, Jan, *Václav II. Král na stříbrném trůnu*, Praha 2015.
- LUDVÍK, Josef Myslimír, *Bitva u Jankova, dne 6. března 1645 mezi našimi a Švédy nešťastně swedená, a od samého hraběte z Hacfeldu, c. Generálfeldmaršálka, té bitwy ředitele, popsaná*, Časopis českého Museum 19, 1845, s. 43-54.
- LUTRÝN, Jindřich, *Kniha o Ratajích*, Rataje nad Sázavou 1948.
- MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti I-II*, Praha 2008-2010.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie*, Praha 2004.
- MAUR, Eduard, *Bitva u Jankova 6. března 1645*, Historický obzor 6, 1995, s. 50-51.
- MIKAN, Jaroslav, *Vznik a počátky hradeckého biskupství*, Hradec Králové 1946.
- MOUDRÝ, Josef – SVOBODA, Jan, *Vlašim po stopách předků*, Vlašim 2006.
- NAŇKOVÁ, Věra, *Stavební vývoj poutního areálu na Chlumku u Luže*, in: Tomáš Sekyra – Vít Vlnas (edd.), *Ars baculum vitae. Sborník studií z dějin umění a kultury k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preisse, DrSc.*, Praha 1996, s. 160-167.
- OLIVA, Václav, *Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí*, Sborník historického kroužku 4, 1903, s. 68-89.
- PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě I. Od roku 1125 do 1253*, Praha 1854.
- PANOCH, Pavel – VÁCLAVÍK, František R., *Jan František Kryštof Talmberk. Skica k portrétu barokního preláta*, in: Martin Elbel – Milan Togner (edd.), *Historická Olomouc XIII. Konec švédské okupace a poválečná obnova ve 2. polovině 17. století*, Olomouc 2002, s. 187-197.
- PETRÁŇ, Josef, *Matouš Ulický a poddanské povstání na Kouřimsku a Čáslavsku roku 1627. Příspěvek k dějinám pobělohorských třídních bojů v Čechách*, Acta Universitatis Carolinae. Philologica et historica 7, 1954, s. 43-64.
- PETRÁŇ, Josef, *Staroměstská exekuce*, Praha 2004⁴.
- PETRÁŇOVÁ, Lydia, *Bitva u Jankova v českých slovesných památkách. Tři dochované historické písně*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 35, 1995, s. 77-103.

- PINSKER, Čeněk, *Bitva u Jankova 6. března 1645*, Praha 1901.
- PLESKOT, Jaroslav, *Úloha apelačního soudu v letech 1548 až 1783*, Praha 2012 (= disertační práce).
- PODLAHA, Antonín, *Series Praepositorum Decanorum Archidiaconorum Aliorumque Praelatorum et Canonorum S. Metropolitanae Ecclesiae Pragensis a Primordiis Usque ad Praesentia Tempora*, Praha 1912.
- POUZAR, Jaroslav, *Podblanickou minulostí*, Praha 1996.
- RUBEŠ Marek, *Hrad Talmberk*, Plzeň 2019 (= Zapomenuté hrady, tvrže a místa 49).
- SAKAŘ, Josef, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí I. Do zániku hradu Týna r. 1698*, Týn nad Vltavou 1935.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrže království Českého I-XV*, Praha 1883-1927.
- SEDLÁČEK, August, *Z Talmberka*, Ottův slovník naučný 25, Praha 1906, s. 57-59.
- SEDLÁČKOVÁ, Helena, *Krajští hejtmané v Čechách 1537-1848*, Praha 2016 (= disertační práce).
- SKŘIVÁNEK, Milan, *K počátkům jezuitské rezidence na Chlumku u Košumberka. Epizoda z dějin protireformace*, in: Jindřich Francek (ed.), *Rekatolizace v českých zemích. Sborník příspěvků z konference v Jičíně konané 10. září 1993*, Jičín 1995, s. 85-94.
- SLAVÍK, František Augustin, *Dějiny města Vlašimě a jeho statku*, Tábor 1889.
- SOLAŘ, Jeroným Jan, *Dějepis města Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*, Praha 1870.
- STARÝ, Marek, *Rod pánů Černčických z Kácova v 16. století*, Východočeský sborník historický 13, 2006, s. 19-62.
- ŠAFRA, Josef, *Umělecké památky a lidová slovesnost na Uhliřskojanovicku*, Smrk-Pardubice 2011 (= bakalářská práce).
- ŠIMŮNEK, Robert, *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472*, Praha 2005.
- TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy I-XII*, Praha 1855-1901.

- TYWONIAK, Jiří, *Podblanické rebelie*, Benešov 1994².
- VANĚK, Vojtěch, *Hroznata z Úžic*, Sázavsko. *Historie – Tradice – Současnost* 7, Praha 2000, s. 14-21.
- VLASÁK, Antonín Norbert, *Okres Uhlířsko-janovický v Čáslavsku. Nástin historicko-archaeologický*, Tábor 1885.
- VLASÁK, Antonín Norbert, *Okres Vlašimský. Nástin historicko-archeologický*, Praha 1874.
- VLASÁK, Antonín Norbert, *Okres Votický. Nástin statisticko-historický*, Praha 1873.
- VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 2001.
- VLČEK, Pavel, *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999.
- VLČEK, Pavel, *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany*, Praha 2000.
- VLNAS, Vít, *Vztah pobělohorských katolíků a racionalistů 18. století k Husovi a husitství*, in: Petr Čornej – Václav Ledvinka (edd.), *Praha Husova 1415-2015*, Praha 2015, s. 172-175.
- VORÁČEK, Emil a kol., *Luže v dějinách*, Luže 2016.
- WINTER, Zikmund, *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století I-II*, Praha 1895-1896
- WOITSCHOVÁ Klára, „...což slušného a spravedlivého jest fedrovati...“ *Personální obsazení pražského apelačního soudu v letech 1548–1783*, Praha 2010.
- ZELENÝ, Václav, *Tomáš Pešina z Čechorodu*, *Časopis Musea království Českého* 59, 1885, s. 226-243.
- ZEMANOVÁ, Jana, *Historie Louňovic pod Blaníkem*, Plzeň 2012 (= bakalářská práce).
- ŽEMLIČKA, Josef, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986.

12. Seznam příloh

Příloha č. 1: Erb pánů z Talmberka. Osobní archiv autora.

Příloha č. 2: Vyobrazení voskové pečeti Hroznaty z Úžic dle V. Vaněk, *Hroznata z Úžic*, s. 20.

Příloha č. 3: Hrad Talmberk

Vyobrazení hradu z roku 1820 dle A. Pucherny. <https://www.hrady-zriceniny.cz>

Vyobrazení hradu z roku 1847 dle F. A. Hebera. Archiv NM.

Vyobrazení hradu z roku 1927 dle K. Buška. J. Heřman, *Z ikonografie*, s. 68.

Současný stav hradu 2020. Osobní archiv autora.

Příloha č. 4: Jan František Kryštof z Talmberka

Obraz z Královéhradeckého biskupství, v mladším věku. Osobní archiv autora.

Obraz z Královéhradeckého biskupství, ve starším věku. Osobní archiv autora.

Litografie F. Herra podle dobového portrétu. Osobní archiv autora.

Příloha č. 5: Talmberská sídla

Zámek Rataje nad Sázavou (pohled od západu). Osobní archiv autora.

Zámek Rataje nad Sázavou (pohled od východu). Osobní archiv autora.

Zámek Smilkov. Osobní archiv autora.

Zámek Vlašim. Osobní archiv autora.

Příloha č. 6: Rodokmeny rodu

Rodokmen jankovské větve. Osobní archiv autora.

Rodokmen smilkovské větve. Osobní archiv autora.

Rodokmen vlašimské větve. Osobní archiv autora.

Rodokmen jankovských Talmberků. Osobní archiv autora.

Rodokmen ratajských Talmberků. Osobní archiv autora.

13. Přílohy

Příloha č. 1

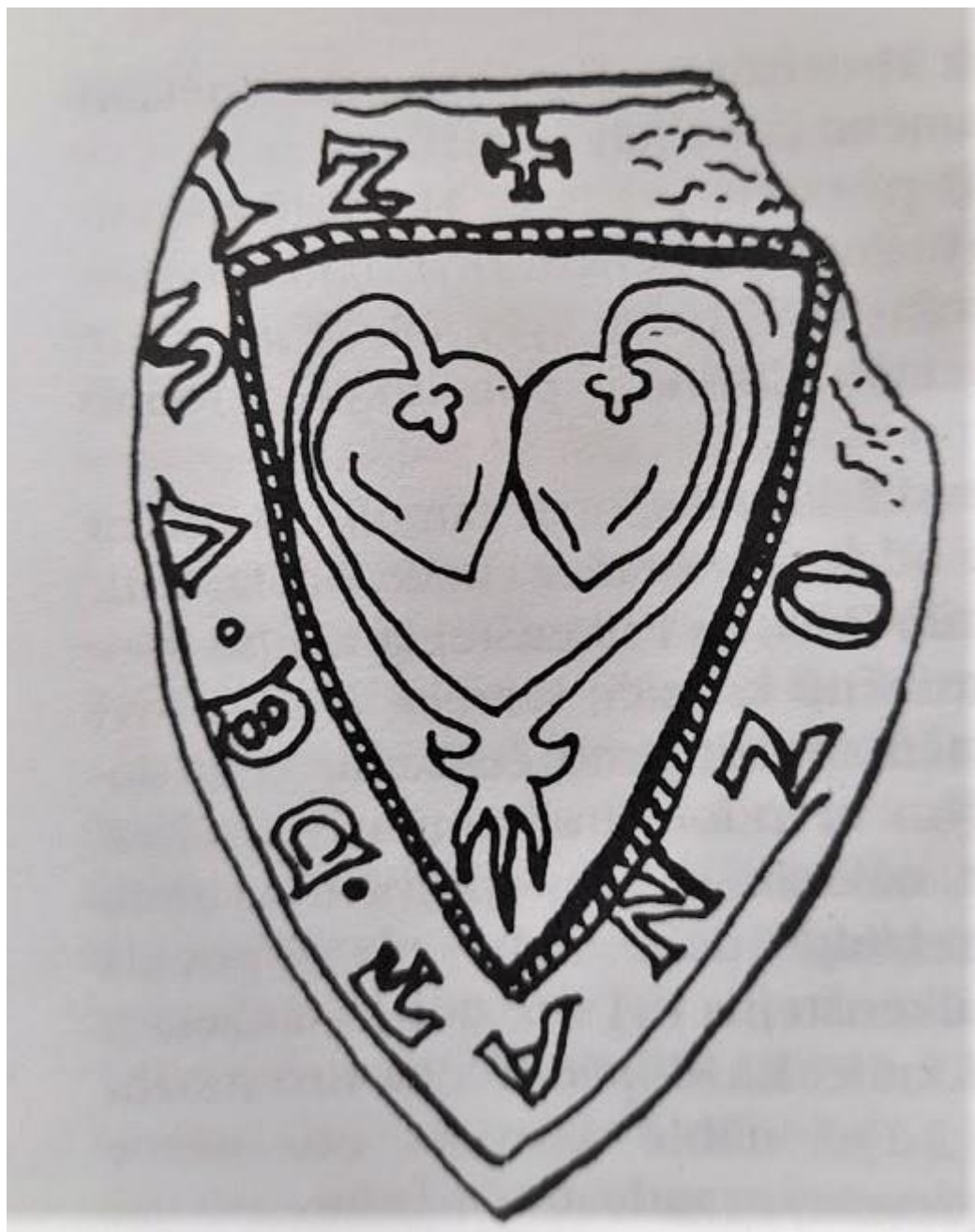
Erb pánů z Talmberka

Příloha č. 2

Vyobrazení voskové pečeti Hroznaty z Úžic

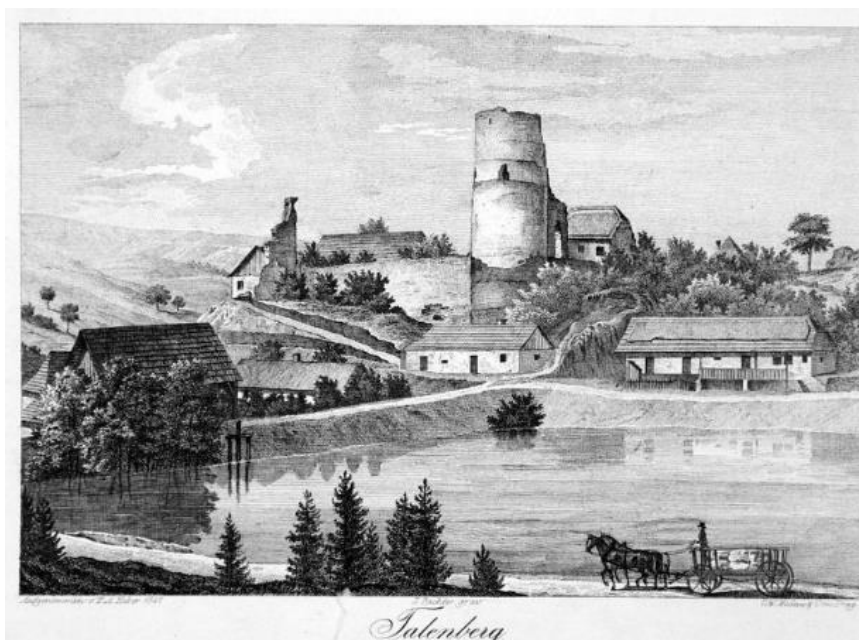

Příloha č. 3

Hrad Talmberk

Vyobrazení hradu z roku 1820 dle A. Pucherny

Vyobrazení hradu z roku 1847 dle F. A. Hebera

Vyobrazení hradu z roku 1927 dle K. Buška

Současný stav hradu 2020

Příloha č. 4

Jan František Kryštof z Talmberka

Obraz z Královéhradeckého biskupství, v mladším věku

Obraz z Královéhradeckého biskupství, ve starším věku

Litografie F. Herra podle dobového portrétu

Příloha č. 5

Talmberská sídla

Zámek Rataje nad Sázavou (pohled od západu)

Zámek Rataje nad Sázavou (pohled od východu)

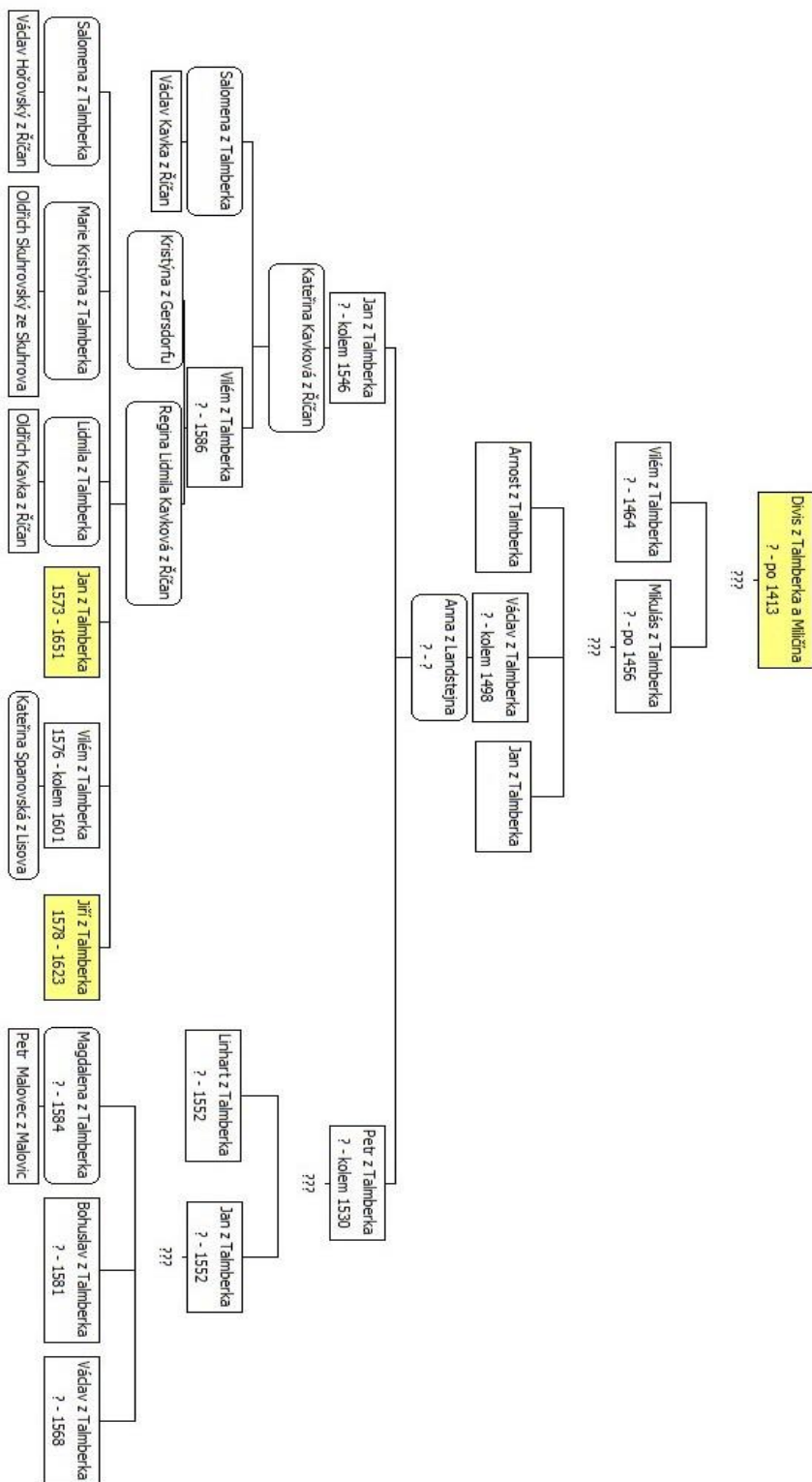

Zámek Smilkov

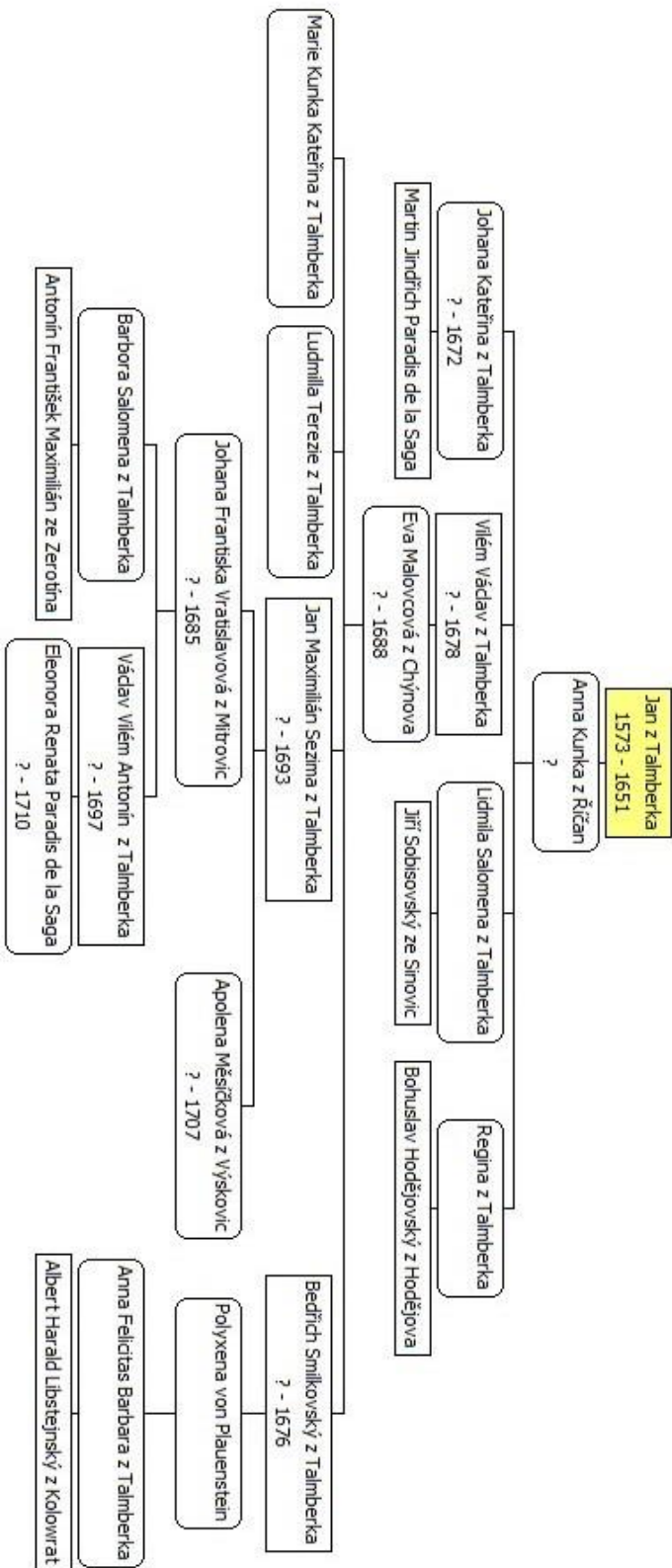
Zámek Vlašim

Příloha č. 6
Rodokmeny rodu

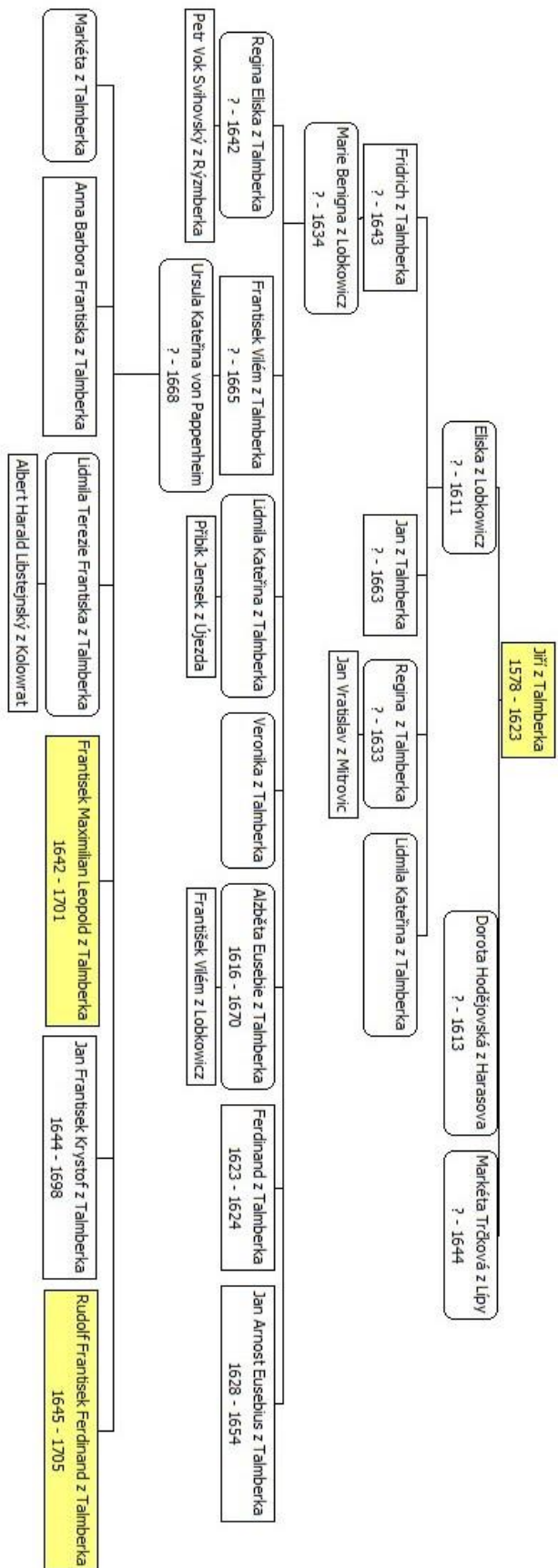

Rodokmen jankovské větve

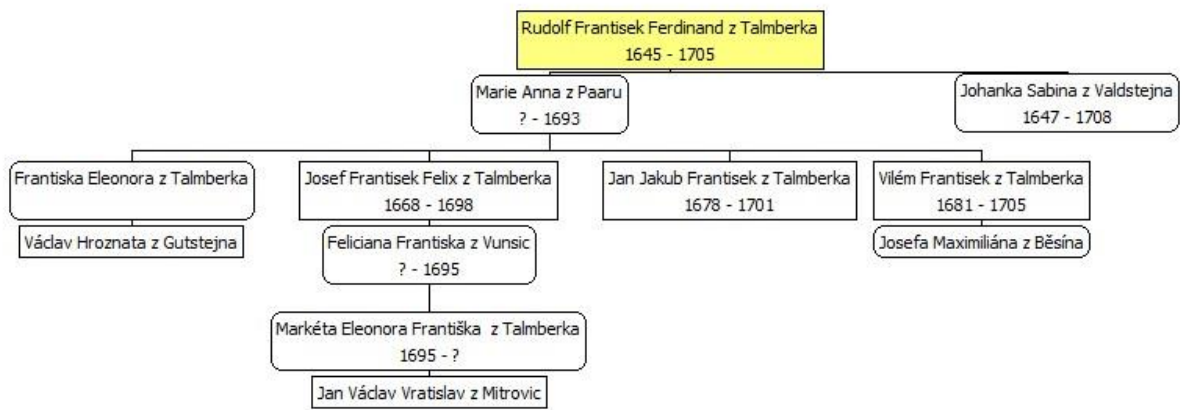

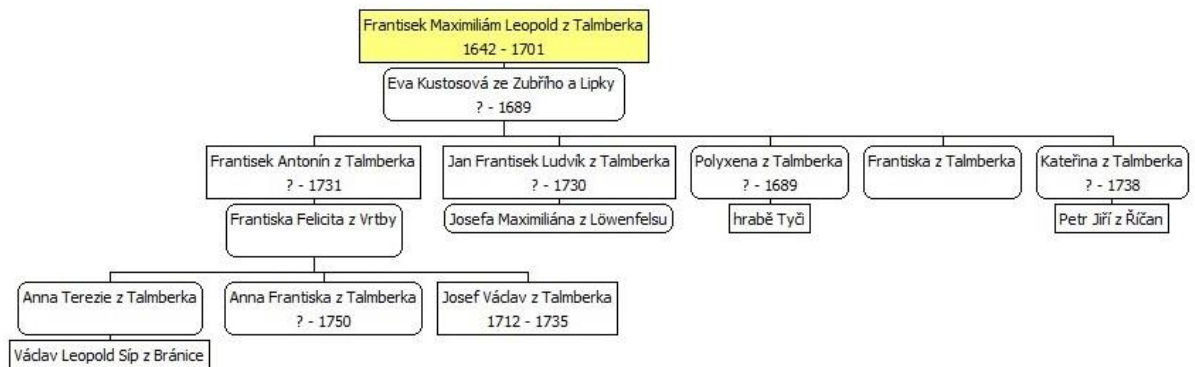
Rodokmen smilkovské větve

Rodokmen vlašimské větve

Rodokmen jankovských Talmberků

Rodokmen ratajských Talmberků